

Yunus Emre and the Yunus Emre Tomb in Ünye

Mustafa Eren¹

¹Ordu University, Faculty Of Science And Letters, Department Of Turkish Language And Literature, Department Of Turkish Folk Literature, Ordu, Türkiye.

ABSTRACT

Since the 11th century, several saints referred to as Sufis, Sheikhs, Awliya, and Veli have come to Anatolia from Central Asia, Iran, Egypt, Iraq, Syria, Khorasan, and Transoxiana, Turkifying and Islamising the region. They often followed the teachings of Hodja Ahmed Yesevî (d. 1166). These saints founded lodges in their settlements, providing social and economic counseling to the people and carrying out enlightenment activities. The Anatolian Seljuk state, which prevailed in Anatolia during this period, welcomed and supported their efforts. Yunus Emre (1240-1321) also grew up under the influence of these saints during this period. He pioneered the formation of a national Sufi literature in Anatolia. There are ongoing debates about the birthplace of Yunus Emre, where he lived, and where his tomb is located. His legendary life was molded around Haji Bektash Veli and Tapduk Emre. Based on his poems, he is believed to have traveled in many lands; however, there is no clear evidence regarding the location of his grave and tomb. The records contain approximately ten tombs and mausoleums. One of them is located in the Saracli neighborhood in Ünye district of Ordu. Several resources providing information about Yunus Emre mention Ünye, yet as in other Yunus Emre tombs, it is uncertain whether it belongs to Yunus Emre, another sheik named Yunus, or an office attributed to Yunus Emre. Yunus Emre is also known by names such as Sehnuz and Sheikh Yunus, and there are many narratives and beliefs about him. These narratives and beliefs portray Yunus Emre as a spiritual leader and a savior with extraordinary features. The place where Yunus Emre's grave is located has been converted into a tomb and has become a visiting destination. Numerous examples have been cited regarding the healing of the patients who visited there, the acceptance of the prayers prayed there, and the fulfillment of the wishes wished there. In recent years, Yunus Emre Tomb in Ünye has been converted into a complex and opened to cultural tourism. This study examines Yunus Emre's life, known major tombs, Yunus Emre Tomb in Ünye, and his narratives, making inferences about the Ünye region based on the poems in his Divan. Haji Bektash Veli.

KEYWORDS

Yunus Emre, Ordu, Ünye, Tomb, Grave.

Introduction

Islam began to spread among the Turks in Central Asia as of the 10th century, and the influence of Islam in Anatolia gradually increased with the raids to Anatolia. Sufi poets were highly influential in the spread of Islam in Anatolia. In the 12th and 12th centuries, many lodges were founded in the Islamic world, particularly in Iran, Central Asia, Syria, Egypt, and Anatolia. These lodges were home to Sufi poets (Köprülü, 1976, p. 195). These Sufi poets shared Islamic teachings with people through their works and ensured the adoption of Islamic belief in their regions. One of these regions was Anatolia.

Turkish domination in Anatolia was achieved during the reign of the Anatolian Seljuk ruler Sultan Alp Arslan (1063-1073); however, it is also known that the Oghuz tribes lived in Azerbaijan and the South Caucasus in the 11th century before the Seljuks and were influential on the border of the Byzantine Empire, occasionally attacking the Byzantium (Köprülü, 1976, p. 185). The Anatolian Seljuk State (1060-1308) was founded at a time when Sufism began to develop in Anatolia and the Islamic world. This state founded Turkish Islamic centers and lodges in

Anatolia. Sheikhs and dervishes who came to Anatolia from the surrounding areas or were trained there formed a strong Sufi movement. These Sufis mostly came from Iran, Egypt, Iraq, Syria, Khorasan, and Transoxiana, and many of them were members of the order of Hoca Ahmed Yesevi (d. 1166). The Mongol invasion (1206-1368), Tatar invasion or the movement called Genghis invasion also affected the arrival of these Sufis, also called the Khorasan saints, to Anatolia (Köprülü, 1976, pp. 199,200). The famous sheikhs who escaped from the Mongol invasion and migrated to the west, namely to Anatolia, influenced the spread of Sufism there. One of them was Mevlana Celaleddin-i Rumi (1207-1273). Thus, in the 13th and 14th centuries, sects and movements such as Mevlevi, Bektashi, Kalenderi, Haydari, and Rum Abdals began to spread in Anatolia (Gölpınarlı, 1992, pp. 8-9). Köprülü states that the Anatolian Seljuks, like other Islamic rulers, respected and promoted scholars and Sufis, pioneering their settlement in Anatolia, thereby affecting this spread. Among these Sufis, Hoca Ahmet Yesevi, who was the first Turkish Sufi, carried out guidance activities in the Central Asian Turkish geography and ensured the spread of Islam and Sufism among the Turks. His students, who were called mentors, sheikhs, dervishes, or Khorasan saints, came to Anatolia and carried out activities for the spread of Turkism and Islam there (1976, pp. 199-200).

In addition, some poets also narrated the Oghuznames in Anatolia before Yunus and during Yunus's time, such as Mevlana (1207-1273), Haji Bektash Veli (d. 1275), Sultan Veled (1235-1313), Şeyyad Hamza (d. after 1348), and other Sufi poets (Köprülü, 1976, pp. 201-203, 236, 252). Sufi poets other than bards were influenced by the Arabic-Persian literature and language. Bards, on the other hand, continued to write poems in the language of the people as a continuation of the pre-Islamic bard tradition. These bards who wrote religious-Sufistic poems began to describe themselves as ashiks (Köprülü, 2004, p. 43).

The environment briefly mentioned above, in which Yunus Emregrew up, was the Anatolian geography under the rule of the Anatolian Seljuk State. The Oghuz Turks, who flocked to Anatolia, Turkified Anatolia under the rule of the Anatolian Seljuks in a few centuries (Köprülü, 1976, p. 183). Yunus Emre, on the other hand, created a national literature far from the influence of Arabic and Persian literature during his life, and he embellished this literature with poems that the Turkish people could understand by also translating Sufism into Turkish (Köprülü, 1976, p. 255). He played an important role in the transition from the pre-Islamic bard tradition to minstrelsy. For this reason, his poems bear national and religious characteristics. The subjects he dealt with were generally based on love, tolerance, and pure morality, appealing to the entire humanity. In this context, Yunus Emre was included in the commemoration program by UNESCO in 1991 as a common value of all humanity, and 1991 was declared the "Yunus Emre Year of Love". The year 2021 was declared the "Yunus Emre Year" by UNESCO due to the 700th anniversary of his death. Research continues on the life of Yunus Emre, a shared value of humanity, and the location of his grave..

This study examines Yunus Emre's life, his tombs, his tomb in Unye, and the narratives related to this tomb by researching and analysing various sources. In addition, his connection with Unye region will be revealed through the concepts of sea and mill in the poems in his Divan..

The Legendary and Real Life of Yunus Emre

Narratives about Yunus Emre are mostly found in the hagiography of Haji Bektash VeliHaji Bektash Veli.¹ It is known from his poems that his mentor was a sheikh named Tapduk Emre. Bektashi narratives also include information about Tapduk Emre. According to these narratives, when Haji Bektash VeliHaji Bektash Veli came to Anatolia, there were saints such as "Seyyid Mahmud Hayrânî, Mevlânâ, Haji Ibrahim Sultan" known from the foundation deeds he lived in in the 13th and 14th centuries, and among them was "a sheikh with strong sainthood" named Emre

¹ Velâyetnâme-i Hacı Bektaş-ı Velî is a work of approximately 6000 couplets, first written in verse by Firdevsi and then re-written in verse by Nihânî. (Firdevsi, Velâyetnâme-i Hacı Bektaş-ı Velî, ed. Hamiye Duran, Ankara 2007, pp. 377-385.)

(Köprülü, 1976, p. 257). The following anecdote has been told about this sheikh named Emre, Tapduk Emre: Haji Bektash Veli invites the Anatolian saints to his side. Emre tells other saints that he will not accept the invitation. Haji Bektash Veli sends his dervish Sari Ismail to summon Emre and asks why he refuses to come. Emre replies that a hand behind the curtain gave him a chance, yet there was no one there named Haji Bektash. When Haji Bektash Veli asks for any sign of that hand, Emre tells about a green mole in the palm. Hearing this, Haji Bektash extends his hand and shows it. When Emre sees the green mole on his hand, he cries 'Taptuk Sultan!' three times. Emre's name becomes Taptuk Emre (Köprülü, 1976, pp. 257-259). Many anecdotes have been told about Yunus Emre, who would become Tapduk Emre's disciple, and they are mostly related to Haji Bektash Veli and Taptuk Emre. Haji Bektash Veli Haji Bektash Veli Haji Bektash Veli

In one of the surrounding villages, there lives a farmer called Yunus.. That year there is a famine and Yunus becomes very poor. He goes to Haji Bektash Veli Haji Bektash Veli, whose miracles and blessings he had heard, to ask for help by putting some hawthorn on his cattle. He rubs his face on the Pir's feet and gives him his gift and asks for wheat. Haji Bektash Veli Haji Bektash Veli hosts him in his lodge for a few days. When Yunus wants to return, Haji Bektash Veli Haji Bektash Veli asks, "Wheat or advice?" When Yunus answers with wheat, Haji Bektash Veli Haji Bektash Veli sends another message saying, "If he wants, I can give him as much soul as every grain of that hawthorn." When Yunus repats his answer with wheat, Haji Bektash Veli says, "If he wants, I can give ripeness as much as every grain." Yunus insists on wheat again and is given wheat. Yunus sets off on his way and after going for a while, he realizes his mistake and returns. He tells Haji Bektash Veli about his mistake. However, Haji Bektash Veli tells him that Taptuk Emre now has the key to him; therefore, he should visit him. Yunus Emre immediately goes to Taptuk Emre's lodge and tells him what happened. Taptuk Emre assigns Yunus as the woodcutter of the lodge. Yunus serves in this service for forty years and never brings any fresh or crooked wood to the lodge during this time (Köprülü, 1976, pp. 260-261). It is narrated that Yunus Emre fell in love and sang hymns by saying:

Years later, Yunus participates in a gathering of saints with his sheikh Tapduk Emre. A chanter named Yunus-ı Gûyende is also present at this gathering. Tapduk Emre tells Gûyende in ecstasy, "We have passion, come on, you also sing a little." Despite repeating this several times, Gûyende cannot sing. Then Tapduk Emre turns to Yunus and says, "Come on, now the time has come, your lock has been opened, the word of Haji Bektash Veli has come true, do not stop and tell." Thereupon Yunus speaks and begins to sing hymns (Köprülü, 1976, p. 260). Yunus Emre's understanding that the eye of his heart has opened and being called our Yunus is also expressed in the anecdotes as follows:

According to the anecdote conveyed in Üftade's work, Yunus Emre served Tapduk Emre's lodge for forty years. Nevertheless, thinking that no window had been opened to him from the inner (spiritual) world, he left the lodge without permission. While wandering around, one day he came across seven men in a cave. They became friends and began living there. Every day, one of them prayed and a table appeared. It was Yunus Emre's turn. Yunus prayed to God, "Oh God, do not embarrass me, accept my prayer for the sake of whom they prayed." Two tables of food appeared. The other men asked Yunus in astonishment who he prayed for. Yunus said to them, "You tell me first." When they said, "We prayed on behalf of Yunus, who served Tapduk Emre's lodge for forty years," Yunus Emre realized his mistake and immediately returned to the lodge. He asks Tapduk Emre's wife Ana Baci to forgive Tapduk Emre. Ana Baci says, "Tapduk goes out to perform ablution for morning prayer and falls down on the threshold of the door. When his foot gets tangled up, he asks who this is, I say Yunus, if he says is it our Yunus, then bow down at his feet and ask for forgiveness." Yunus does as Ana Baci says and asks Tapduk Emre "is it our Yunus?" Yunus Emre bows down at his sheikh's feet and is known as our Yunus from then on (Güzel, 2006, p. 318). Yunus Emre's legendary life is mostly related to his entering Sufism

and being called our Yunus. Information about his real life can be accessed through his poems and a few archive sources.

A. Y. Ocak attributes the lack of information in sources about Yunus Emre's real life to the fact that he was not sufficiently known during his lifetime and that the environment he lived in was an oral culture environment (2012, p. 189). Information about Yunus Emre's real life can be found in his poems in his Divan and some other sources. He uses the pen names "Kul Yunus, Âşık Yunus, Yunus Emrem, Miskin Yunus, Derviş Yunus, Koca Yunus and Yunus" in his poems. Köprülü defines Yunus Emre as a dervish who lived in the late 13th century and early 14th century (Köprülü, 1976, p. 261). Âşık Paşazade states that Yunus Emre lived in the same period as mystics such as "Âşık Paşa, Âhi Ören, Karaca Ahmed, Geyikli Baba". This shows us that he lived during the reigns of Orhan Gazi and Murat I (Âşık Paşazade'den âkt. Köprülü, 1976, p. 263). The date stated in a manuscript found in the Bayezid State Library by Adnan Erzi (see Nu: 7912, vr. 38b) indicates that Yunus Emre died at the age of 82 in the year 720 AH (1320-1 AD). According to this statement, his date of birth is 648 AH (1240-1 AD):

"Death of Yunus Emre

82 life span

Year 720", (Tatçı, 2020, pp. 42-43).

Köprülü records that Yunus Emre lived in Sivrihisar or around Sakarya-suyu of Bolu (1976, p. 265). In the work titled "Meşairü'ş-Şuara" written by Âşık Çelebi, it is recorded that Yunus Emre was from Bolu (Âşık Çelebi, 2010, p. 689). In the Prose Velayetname, it is recorded that Yunus lived as a farmer in a place called Sarıgöl, north of Sivrihisar (1976, p. 261).

It is understood from the poems in his Divan that he went to places such as "Kaaba, Damascus, Baghdad, Tabriz, Shiraz, Nakhchivan, Maraş, Kayseri, Antep" and traveled from place to place (Köprülü, 1976, pp. 269-270; Tatçı, 2022, pp. 25-26). Again, based on his poems; it is stated that Taptuk Emre went to a place other than where he lived and made a pious there, that he gathered his disciples around him as his most famous caliph after the death of his sheikh, and that he may have died in the years following AH 707 (AD 1307-1308) (Köprülü, 1976, pp. 270-271). This date is also mentioned in the following couplets:

"Söze tarih yediyüz yedi idi

Yûnus can doğruluğa kıldı kodı

Yûnus cânı bu yolda fedâyidi

Ânın çin târihi yediyüz yedi", (Köprülü, 1976, p. 271).

Some sources mention that information about his family is included in the Konya Book numbered 857 in the Prime Ministry Archives of the Republic of Turkey and in his poems, and that the name of Yunus' son named İsmail is mentioned in the Konya Book of 1518 (Güzel, 2006, p. 329). The following couplet of İsmail Emre, who is believed to be his son, "My name was Yunus before, now İsmail Emre" is shown as evidence for this:

"Evvel adum Yunus idi şimdi İsmail Emre

Ol dost için Arafat'da koç u kurban benem", (Gölpınarlı, 1992, p. 348).

Yunus Emre also mentions his family and children in his Divan; he states that he has two children, a boy and a girl, and two wives:

"Bunda dahı virdün bize bir oğul u kız çift ü helâl

Andan dahı geçdi arzum benüm âhum dîdâriçün", 234/5 (Tatçı, 2020, p. 363).

In another poem, Yunus says that he has no sons or daughters, but the expression here refers to Spirit World, the place where souls are created. Here, the souls are with him as a part of God's light:

“Ne oğul vardı ne kız vâhid idük anda biz

Konıştıydık cümlemiz nûr tagın yaylar iken”, 243/8 (Tatçı, 2020, s. 369).

Yunus Emre Shrine and Tombs

The structures with graves inside are called mausoleums (Mausoleum: 17.03.2024). Mausoleums are generally built for famous people who have left a deep mark on the lives of the people. “Makam” is defined in the TDK Current Turkish Dictionary as “a mausoleum where a saint or a great person is buried or built in his name even if he is not buried; a place of visit” (Makam: 17.03.2024). From these definitions, we see that mausoleum is mostly used for places with real graves inside, while makam is used for a place where there is supposedly a real grave even if there is no real grave inside. Again, these definitions show that makam refers to the mausoleum surrounding both real and unreal graves. Therefore, it would be more accurate to call these mausoleums of people who are loved by the people and have mausoleums in many places as makams. Therefore, all of the Yunus Emre mausoleums can be called makams.

It is known that Yunus Emre has thirteen makams in ten provinces within the borders of Türkiye. There is also one known Yunus Emre shrine in Azerbaijan, another Turkish state. In addition to these, it is known that there are other mausoleums and shrines that have not been recorded but have been attributed to Yunus by the public. These shrines mentioned in the sources are as follows:

1. Bursa: It is located in the Karamazak Neighborhood separated from Şible in the Yıldırım district of Bursa province (Karamazak Tomb: 07.03.2024). Fuat Köprülü refers to this place as the Şibli Neighborhood and states that there are three graves and an inscription in the name of Yunus Emre, Âşık Yunus and Abdur-Rezzâk in the Abdur-Rezzâk lodge of the Sadi order. Köprülü sees the possibility of this grave belonging to the real Yunus Emre as weak due to the fact that it is not mentioned in the Seyahatname of Evliya Çelebi, that it is not included in the works of authors such as Belîğ and Lâmiî, and that there are historical disagreements (Köprülü, 1976, pp. 274-276).
2. Manisa: It is located in the Emre village of the Kula district of Manisa province. Yunus Emre's sheikh Tapduk Emre and his family also have tombs here. Yunus's grave is in front of Tapduk's doorstep and there is an axe silhouette on the tombstone. According to legend, Yunus Emre, who was deeply attached to his sheikh, requested to be buried on his doorstep. The axe drawing on the tombstone refers to the wood Yunus carried for forty years (Köprülü, 1976, p. 266-267).
3. Erzurum: Tapduk Emre and Yunus Emre tombs are located in the Tuzcu (Dutçu) Neighborhood of Palandöken district of Erzurum province, on the skirts of Palandöken Mountain. After each prayer, the Fatiha is recited for Yunus Emre's soul. The tomb here has become a place of pilgrimage and the “Veysel Karani” hymns are sung by those who visit (Köprülü, 1976, p. 277).
4. Isparta: There are three Yunus Emre tombs in Isparta. The first of these is located on Hamam Street in the Keçiborlu district (Aksu, 2021, p. 40). According to the narration of Bursalı Şeyh İsmail Hakkı, the graves of Sinan Efendi, Tapduk Emre and Yunus Emre are in a village close to Isparta-Keçiborlu (Köprülü, 1976, p. 277). This narration probably points to Hamam Street. The second is in the Pazar Neighborhood of Gönen (Here, the coffins of Yunus Emre, Tapduk Emre, Balım Sultan and Şeyh Saadettin are in the same tomb). The third is in the cemetery of the Güneykent district (Aksu, 2021, p. 41-42).

5. Eskişehir: It is located in the Yunus Emre Neighborhood of the Mihaliççık district of Eskişehir province. According to the narration in the Nefahât Translation² and its annex by Lâmiî Çelebi, Yunus lies where the Porsuk River meets the Sakarya (Lâmiî, 1872, cited in Köprülü, 1976, p. 277). It is recorded in Bursalı Mehmet Tahir Bey's work called Osmanlı Müellifleri that the place mentioned here is Sarıköy Neighborhood (Yunus Emre Neighborhood) of the Mihaliççık district of Eskişehir (Köprülü, 1976, p. 278). The records in Şakâyık, Lâmiî and Vilâyet-Nâme state that Yunus Emre lies here. Abdülbaki Gölpınarlı also points to this place (Gölpınarlı, 1992, p. 84). There are three Yunus Emre graves here due to the change of the old burial place for various reasons (Aksu, 2021, p. 38).

6. Karaman: There are four graves in the tomb in the Kirişçi Neighborhood of the Karaman province center, two of which are believed to belong to Yunus Emre and Tapduk Emre, and two to Yunus Emre's son and daughter (Aksu, 2021, p. 42). In Bursalı Mehmet Tahir's work titled Osmanlı Müellifleri, it is also stated that Yunus Emre is buried in Karaman (Köprülü, 1976, p. 278). It is reported in various sources that he bought land in Karaman and that his son İsmail Emre also lived here (Güzel, 2006, p. 329).

7. Aksaray: The graves of Yunus Emre and Tapduk Emre are located in the Tapduk village of Ortaköy district of Aksaray province (Gölpınarlı, 1992, p. 83). There is also a Yunus Emre grave in the Ziyaret Tepe area of Reşadiye village of the same place (Aksu, 2021, pp. 36-37).

8. Afyonkarahisar: The graves of Yunus Emre and Tapduk Emre are located close to each other in Yunus Emre Neighborhood (Çayköy) of Sandıklı district of Afyonkarahisar province (Gölpınarlı, 1992, p. 83) (Aksu, 2021, pp. 35-36).

9. Konya: Graves believed to belong to Yunus Emre and Tapduk Emre were identified by M. Hilal Erdoğan Aksu in the Kocaş Neighborhood of the Doğanhisar district of Konya province (Aksu, 2021, p. 43).

10. Azerbaijan: Yunus Emre also has a tomb in the Oğuz Cemetery of the Oncalı village of the Gah region of Azerbaijan (Meshedihanım Nimet 1992 cited in Güzel, 2006, p. 332).

11. Ordu: There is a Yunus Emre Tomb in the Saraçlı Neighborhood of the Ünye district of Ordu province. This tomb is the only one among Yunus Emre's tombs that is intertwined with the sea (see Image 1). Detailed information about this tomb will be provided in the following sections.

Based on the understanding that a sheikh and a caliph cannot be in the same place, Fuat Köprülü states that Tapduk Emre may have been buried in Sarıköy (Yunus Emre Neighborhood) of the Mihaliççık district of Eskişehir, and Yunus Emre in Keçiborlu of Isparta (Köprülü, 1976, p. 278). Mustafa Tatçı states that Tapduk Emre's grave is in the Emrem Sultan zawiya of the Nallıhan district of Ankara, and Yunus Emre's grave is in Sarıköy (Yunus Emre Neighborhood) of the Mihaliççık district of Eskişehir (Tatçı, 2020, p. 149).

Yunus Emre Tomb in Ünye District of Ordu Province

Life in Ünye dates back to 15,000 BC. Throughout history, the region has been dominated by the Kaskas, Hittites, Scythians (Sakas), Cimmerians, Khalibs (locals living in Ünye and its immediate surroundings), Greeks (as a colonization), Persians, Pontus, Romans, Eastern Romans (Byzantines) and Turks, and Turkish domination began during the Seljuk period. During the Anatolian Seljuks (1077-1308) period, between 1182-1242, Ünye changed hands constantly between the Chepni Turks and the Greeks, and was partially conquered in 1214 (Ünye History: 12.03.2024; Commission, 1982,1983, p. 6273). Bahaeddin Yediyıldız states that Ünye was conquered by the Çepni tribes in 1297 (Yediyıldız, 2019, p. 49). The Ünye region was definitely

² Lâmiî, Nefahât Translation, İstanbul 1872, p. 91. [This work is a translation of Molla Câmi's Persian work titled Nefehâtü'l-Üns min Hadarâti'l-Kuds. The facsimile of the work was published in 1980. Abdurrahman Câmi. (1980). *Nefehâtü'l-Üns min Hadarâti'l-Kuds*. (Translation and commentary: Lâmiî Çelebi). İstanbul: Marifet Publications.]

conquered by Hacı Emir Bey, the ruler of the Bayramlı (Hacıemiroğulları) Principality, in 1346. Then, it came under Ottoman rule in 1461 during the Trabzon campaign of Fatih Sultan Mehmet (Ünye Date: 12.03.2024; Commission, 1982,1983, p. 6273).

There is information that the name Ünye comes from Ünyes, one of the Greek Pontus emperors, or from "Oenes, Oinoie, Onea", meaning good wine. The fact that wine was produced in the region in the past also confirms this information (Commission, 1982,1983, p. 6273). In other words, it is seen that Turkish settlements began in the Ünye region during the years Yunus Emre (1240-1321) lived. It is also known that the Seljuks made efforts to Turkify and Islamize the places they conquered by opening dervish lodges and zawiyas. In these dervish lodges and zawiyas, mentors known as sheikhs, dervishes, pirs, fathers or saints led the people who came to the region and helped with the settlement. Therefore, it can be inferred that Yunus Emre settled or was settled in the region for this purpose.

There are three tombs in the Saraçlı Neighborhood of Ünye district of Ordu province. These are the Menteşe Tomb in Kabakçı Location, the Veli Dede Tomb in Orta Saraçlı, and the Şeyh Yunus (Şehnuz, Şehnus) Tomb in Saca Location. In addition to these, the Halka Baba Tomb, Yusuf Bahri Efendi and the tombs of Kıbrıslı Şeyh Musa Kazım Efendi are also located in Ünye. The Yunus Emre Tomb in Ünye is located on Yunus Emre Street No: 64a in Saraçlı Neighborhood. The old name of this neighborhood was Saca Neighborhood. The tomb is located 4.9 km away from Ünye city center and southwest of it. The Yunus Emre Tomb is on a hill overlooking the city of Ünye and the Black Sea (see Image 2). This hill is called Şeyh Yunus Hill by the locals.

In his work Yunus Emre and Sufism, Abdülbaki Gölpınarlı mentions this place as "My old student Halid told me" (1992, p. 84). In his work Religious-Sufi Turkish Literature, Abdurrahman Güzel quotes Mustafa Tatçı and shows Ünye among the graves of Yunus Emre (2006, p. 332). Mustafa Tatçı also states that Yunus Emre has a shrine in Ünye (2020, p. 152). Mustafa Özçelik states that the place where Yunus Emre's tomb is located in Ünye is an old Seljuk settlement and the presence of Seljuk gravestones here strengthens the possibility that Yunus came to Ünye and died here (2015, p. 61). In many other sources, Ünye is also shown among the places where Yunus Emre's tomb is located. In this context, the "Sheikh Yunus Emre Mosque Construction and Preservation Association" was established in 1986 to keep the Yunus Emre culture alive in Ünye. The first president of the association was Ünye Mayor İsmail Cerrahoğlu (Argan, 2012, p. 87). The association began to promote Yunus Emre with its work. At the same time, it took steps regarding the tomb and mosque. In this context, the construction of a tomb began in 1985 on the place called Sheikh Yunus Hill by the people in Saraçlı Neighborhood. Ordu Metropolitan Municipality restored this tomb and its surroundings in 2017 and brought it to its current appearance under the name of Yunus Emre Social Complex. This complex includes a mosque, Yunus Emre Tomb, fountain and cemetery. The long road from the entrance of the complex to the tomb is called the "Sufi Path". On this road, loudspeakers continuously play reed flute and sing Yunus Emre hymns (see Image 3). Starting from the entrance, walking towards the tomb on this road called the Sufi Path accompanied by reed flute reeds and Yunus Emre hymns is important in that it tells the journey from birth to death in this world. The entrance to the tomb represents birth, the Sufi path represents life, and the tomb represents death.

Across from the Sufi path, which is decorated with panels on which Yunus Emre's poems are written, and at the top of the hill, there is a tomb containing Yunus Emre's grave. This tomb and grave have been renovated with modern architecture in recent years (see Image 4). This architecture has an octagonal plan and a dome cover, and the tent image that emerges when viewed from a distance is striking (Bayhan, 2023, p. 168). With these architectural features, the tomb is important in terms of reminding us of the period in which Yunus Emre lived. This area was registered as a first-degree protected area by the Samsun Cultural Heritage Preservation Regional Board in 2022 and taken under protection by the Ministry of Culture.

Narratives and Beliefs About Yunus Emre in Ünye

There are many stories and folk beliefs in the region about Yunus Emre, whose tomb is located in Ünye district of Ordu province. One of these is about how Yunus Emre came to Ünye. It is said that Yunus Emre came to Tokat with a friend and went down to the coast from there (Argan, 2012, p. 95). According to another story, Fatih Sultan Mehmed came to Ünye during the Trabzon campaign in 1461 and planted a plane tree here. After the conquest, he came to Ünye again and visited Sheikh Yunus (Argan, 2012, p. 82).

Another story is about the years of the National Struggle. During the years of the National Struggle, the Russian navy came from the Black Sea and blockaded Ordu and its surroundings. The Russian navy bombarded the Ünye coast, but the cannons they fired returned and hit their own ships, and they were defeated (Argan, 2012, p. 82). The belief that Yunus Emre and his tomb had spiritual power was effective in the formation of this narrative.

In another narrative, the Russians reached as far as the Harşit River in the East during the Ottoman-Russian War (1914-1917) and were about to take over the entire Black Sea. The people wanted to leave Ünye to escape this situation. Hacı Yusuf Bahri Efendi from Ünye sent a message to Behrullah Efendi in Tokat Erbaa explaining this situation. Behrullah Efendi said that the Russians would return and that Yusuf Bahri Efendi knew this. Hacı Yusuf Bahri Efendi went to the Sheikh Yunus Lodge with his students. They performed the morning prayer under an oak tree. Hacı Yusuf left his students there and approached the tomb of Sheikh Yunus and had a conversation with him. Then he tells his students, "There will be a civil war in Russia, the Russians will return from the Harşit River." Indeed, on October 25, 1917, the Bolshevik Revolution broke out and the Russians returned (Argan, 2012, pp. 82-83). In this narrative, Yunus Emre is also attributed with extraordinary characteristics. Hacı Yusuf Bahri Efendi spoke to him and learned from him what would happen in the future. In addition to these, there are also stories in the region about the descent of light on Şeyh Yunus Hill and legends about the healing of patients there. One of these is as follows:

"My son used to speak very well. Suddenly he started to stutter. They said it was from the evil eye. We took seven Mehmeds from the house and took knives. We gave each knife the name of seven saints. We put the knives in a pot and left them overnight. The saint that did not rust would be visited. Our Sheikh Yunus knife did not rust. We went to Sheikh Yunus and the child started to talk (Kaya, 2011, p. 168)."

There are many stories like this about the Yunus Emre Tomb in Ünye. There are countless examples of patients who went there being healed, prayers being accepted, and wishes being made. In addition, the hill where the tomb is located has become a place of pilgrimage. It is known that people used to go here to pray for rain, sacrifice and make offerings here. It is also said that meals were eaten here and the Quran was read (Argan, 2012, pp. 86-87). Today, it is seen that Şeyh Yunus Tepesi is visited for the purpose of making wishes and praying.

Another story is what Ömer Çam said about the stone found in Yunus Emre's grave. Ömer Çam (1923-2002), a researcher and writer from Ünye, did a lot of research on Yunus Emre and was effective in making Yunus Emre known in the region. According to his research, the head and footstone of Yunus Emre's grave bear traces of the Seljuk period. The headstone reads Emre, but these stones were later broken, plastered over or destroyed (Argan, 2012, p. 82).

The Yunus Emre Well, located near the Yunus Emre Tomb, has also been the subject of various narratives. This well is located 5 km from the center of Ünye and is about 100 meters west and below the Sheikh Yunus Emre Tomb (see Image 5). According to legend, Yunus Emre, who came here from Niksar, liked the hill where the tomb is located very much and established a lodge here. There was a dervish who was responsible for carrying water to this lodge. The dervish tirelessly carried water to the lodge day and night, and his hands became calloused because of this. One night, he saw his teacher Yunus Emre in his dream. He fell at his feet and showed his

palms, back and feet. He said, "My sheikh, I don't mind, but I get very tired, I fall asleep during lessons because of tiredness," and explained his situation. Listening to the dervish, Yunus goes with his students and has today's well dug. The well is filled with water. When the dervish wakes up in the morning, he sees the well again while going to carry water. The dream is known to Yunus Emre. The dervish's respect for Yunus increases even more, he continues his lessons and rises to the rank of saints. After Yunus Emre passes away, he also dies. According to his will, the dervish is buried on the hill next to Yunus Emre. According to belief, this dervish carries water from the well to the tomb after his death. That is why the ewers in the tomb are constantly filling (Kiroğlu, 2021, p. 14-15).

Another story about Yunus Emre Well is about the rain prayer. One of those who went up to the hill to pray for rain on a hot summer day felt sick and his friends put him in the shade of the trees at the foot of Yunus Emre's coffin. The man who fell asleep here got up after a while and said, "I am very thirsty, there is water a little further down, let me drink and come back" and ran down and started digging the ground with a knife he took out of his belt, then water came out and the man drank from this water. He told his friends who looked at him curiously that he was very thirsty in his dream and that a "yellow-skinned, thin-moustached, thin dervish with a cut mark on his face, slanted eyes" showed him this place and told him to go dig there and drink water. When he came here, he said that the place the dervish showed was already damp and that water came out when he dug a little. This place was deepened by those who participated in the rain prayer and later turned into a well (see Image 5). According to belief, this well was formed in this way and served the people of the region for years (Kiroğlu, 2021, p. 16). In addition, the ewers in Yunus Emre's tomb, which are always kept full, are filled from this well. According to legend, Yunus Emre's spiritual friends visit him from time to time and perform ablution with these ewers.

The above narratives and beliefs show that Yunus Emre has lived for centuries, leaving deep traces in the memories of the people of Ordu and Ünye. The Yunus Emre believed to be buried here is perhaps another Sheikh Yunus or Ashik Yunus. It is very difficult to reach definitive conclusions on this issue, as there are no written records about the tomb. However, the people of Ünye embraced Yunus here as Yunus Emre and made this place a shrine by visiting his spiritual person.

There are various views put forward regarding the real grave of Yunus Emre being in Ünye. One of these is based on a couplet said to be in Yunus Emre's Divan. The expressions in the sixth couplet of Yunus Emre's poem "Ayak İdik Baş Olduk" composed by Bekir Sıtkı Sezgin strengthen the possibility that Yunus Emre's grave is in Ünye:

"İndik Rum'ı kışladık çok hayr u şer işledük.

Oney oldu son durak göçtük Elhamdülillah", (Tosun, 1987, p. 85). In this form, the poem tells that Yunus Emre came to the Black Sea, which was known as the Greek region at the time, and that his last stop was "Oney". The word "Oney" in the poem is the old name of the Ünye district, but this expression appears as "uş bahar" in Mustafa Tatçı's Yunus Emre Divan:

"İndük Rûm'ı kışladuk çok hayr u şer işledük

Uş bahar geldi girü göçdük el-hamdü'lîlâh", 292/6 (Tatçı, 2020, p. 398).

In the poem, it is narrated that Yunus descended from Rûm, namely Anatolia, to the south and wandered around there, then returned with the arrival of spring. It is known that the word Oney, which does not exist in Yunus Emre's Divan, was added to the poem later. However, this expression has become widespread among the public and has survived to the present day.

Another view expressing Yunus Emre's connection with Ünye is related to the words used in his poems. In Yunus Emre's poems, words such as "sea, bahr, ummân, deryâ, bahrî (a type of sea duck, heron, fish), ship, mevc, sea foam" are mostly used. He mentions fish, waves and the planks of ships in his poems. It is almost impossible for a poet who does not know the sea or

sea life to be so realistic in his expressions. This also shows that Yunus Emre went to a place intertwined with the sea like Ünye or learned about this life from various sources:

"Benem ol 'ışk bahrîsi denizler hayrân bana
Deryâ benüm katremdür zerreler 'ummân bana" 12/1

"Bahr 'ummâna talmışam anda sadeif bulmışam
Gevher alup gelmişem 'ummân kayusu degül" 165/10

"Girdüm 'ışkun denizine bahrileyin yüzer oldum
Geşt idüben denizleri Hızır'layın gezer oldum" 222/1

"Şer ile hakikatün vasfını eydem sana
Şerîat bir gemidür hakikat deryâsıdur

Niçe ki muhkemise tahtaları geminün
Mevc urıcağaz deniz anı uşanasıdur", 29/5-6 (Tatçı, 2020, p. 227-356).

In his poems, Yunus Emre used the sea, ocean, ship and creatures swimming in the sea as elements of comparison. He likens the seas and ocean to divine love and himself to fish swimming in the sea. The sea also expresses the truth, that is, knowing divine truths. The ships swimming in this sea are likened to sharia, that is, religious rules. These and similar expressions show that he is not distant from marine life.

Another striking point in Yunus Emre's poems is mills. The mill is included in the following poem of Yunus Emre with the world metaphor. Words such as "dane, çarh iği, çakıldak ipi, tuç, tekneçük, unluk" in this poem are local words specific to water mills. Of these, "çakıldak" is in the TDK Science and Art Terms Dictionary; It is reported that it was used as a "wooden device that transfers wheat to the millstone hole in accordance with the rotation speed of the millstone" in the regions of Isparta (Şarkikaraağaç-Köprü), Bolu (Mudurnu), Ordu (Akkuş-Salman), Sivas, Kayseri (Bünyan). It is stated that "Şakıldak" is used in the Ordu (Fatsa-Beyceli) region and means "the part used in mills to transfer grain to the millstone" (Çakıldak, Şakıldak: 12.03.2024). There are dozens of water mills in almost every stream in the Ünye and Ordu regions. Çakıldak (şakıldak) is the part that is used to transfer grain products such as corn and wheat to the millstone for grinding and makes the sound "çak, çak" while doing this. In addition, other words such as "çark iği, tekneçik, unluk mentioned" in the poem are also among the words commonly used in the region:

"Bu dünyânun misâli benzer bir degirmene
Gaflet anun sepedi bu halk öğünen dâne 313/1

...

Oluk su Hak varlığı evliyâdur çarh iği
Çarhı çarha benzetmiş âferin benzedene 313/3

Andan ol çarhun yiri ol çakıldak ipleri
Endişendür bulaşuk kaygula perîşâne 313/4

Öter çakıldak dün gün öğüdür döger anı
Ol gün durur gün bu gün geçdi 'ömür ziyana 313/5

...

Ol degirmenün tucı hep ol götürür güci

İşbu dünyâ son ucu fenâ olısar fenâ", 313/9 (Tatçı, 2020, p. 411,412).

Particularly, the fact that the word "çakıldak", which is mentioned in Yunus Emre's poems and is related to mills, is used as a part of the mill in the Ordu (Akkuş-Salman) region and the same word undergoes a phonetic change and appears as "şakıldak" in the Ordu (Fatsa-Beyceli) region strengthens the connection between Yunus Emre and Ordu-Ünye.

Tables and Images

Image 1 Entrance Gate of Yunus Emre Tomb and Social Complex in Saraçlı Neighborhood, Ünye District, Ordu Province (The image is in our personal archive.)

Image 2 View of Ünye and the Black Sea from Şeyh Yunus Emre Hill (The image is in our personal archive.)

Image 3 Yunus Emre Social Complex Sufism Path (The image is in our personal archive.)

Image 4 Yunus Emre Tomb and the Coffin (Grave) inside the Tomb (Picture is in our personal archive.)

Image 5 Yunus Emre Water Well (The image is in our personal archive.)

Conclusion and Suggestions

The Anatolian Seljuk State, which ruled in Anatolia during the period when Yunus Emre lived, hosted and supported Sufis, sheikhs, saints, dervishes and saints who came to Anatolia from abroad or were raised in Anatolia. The Turkification and Islamization of Anatolia accelerated with the efforts of these saints. One of those who grew up under the influence of these saints in this environment was Yunus Emre (1240-1321). There are ongoing discussions about where Yunus Emre was born, lived and where his tomb is.

According to research, Yunus Emre is believed to have a total of fourteen maqams, or graves, in Eskişehir, Manisa, Bursa, Erzurum, Isparta, Karaman, Aksaray, Afyonkarahisar, Konya and Ordu in Turkey and in Azerbaijan abroad. One of the tombs that symbolize this makam is in the Saraçlı Neighborhood of the Ünye district of Ordu province. Various studies have been put forward that Yunus Emre's last stop was Ünye and his tomb was in Ünye. The tomb located here is mentioned together with other tombs by scientists such as Abdülbaki Gölpınarlı, Abdurrahman Güzel, Mustafa Tatçı when describing Yunus Emre's tombs.

There is no information about this tomb in historical records. As it is known, the census books and foundation deeds are the basic sources that provide the most accurate information about institutions such as lodges and zawiya. Names such as Yunus, Şeyh Yunus, Yunus Emre are not mentioned in the census books and foundation deeds related to the region. However, the fact that these names are not mentioned does not mean that someone like Yunus, Şeyh Yunus, Yunus Emre, who left a deep mark on the lives of the people and his lineage did not live here. As

it is known, Yunus Emre was a mystic poet who lived among the people and addressed the people. Therefore, it can be said that he was not affiliated with any lodge or zawiya.

When we look at the history of the Ünye region, we see that the region came under Turkish rule in the 1200s. Therefore, it is historically true that Yunus Emre died in the 1300s and that he was believed to have come to Ünye towards the end of his life. In addition, expressions such as sea, ship, and fish in his poems show that he was not far from sea life and strengthen the possibility that his tomb is here. The mills and local words specific to mills in his poems are also related to the Ünye and Ordu regions. In particular, the use of the word “çakıldak” in his poems as a part of the mill in the Ordu (Akkuş-Salman) region and the fact that the same word underwent a phonetic change and became “şakıldak” in the Ordu (Fatsa-Beyceli) region strengthen the connection between Yunus Emre and Ordu-Ünye. In addition, it is known that the expression “Oney”, which is known to be the old name of Ünye and is mentioned in one of his poems, was later added to Yunus Emre’s poem.

The Yunus Emre Tomb in Ünye is located on Saraçlı Neighborhood, Yunus Emre Street No: 64a. The old name of this neighborhood was Saca Neighborhood. The tomb is located 4.9 km away from Ünye city center and southwest of it. The Yunus Emre Tomb is on a hill overlooking the city of Ünye and the Black Sea. This hill is called Şeyh Yunus Hill by the locals. With the maintenance and repairs carried out in recent years, the tomb has been transformed into a social complex, and the landscaping has been done and opened to history and culture tourism. Starting from the entrance, walking towards the tomb on the road called Sufism Road accompanied by reed flute recitals and Yunus Emre hymns tells the story of the journey of life from birth to death in this world. The entrance to the tomb represents birth, the Sufism path represents life, and the tomb represents death. There are many stories and beliefs in the region about Yunus Emre and his tomb. In these stories, Yunus Emre's spiritual side and extraordinary personality are highlighted. The Yunus Emre Tomb in Ünye has also become a place of pilgrimage. There are countless examples of patients who have been healed and prayers made here being accepted. It is even known that sacrifices and offerings were made here at one time and people came here to pray for rain. The Yunus Emre Well, which is identified with the tomb, has also been passed down from mouth to mouth in oral culture with the legends told about it.

The above narratives and beliefs show that Yunus Emre has lived for centuries, leaving deep traces in the memories of the people of Ordu and Ünye. The words in his poems about the sea and the mill strengthen his connection with Ünye. The Yunus Emre believed to be buried here is perhaps another Sheikh Yunus or Ashik Yunus. It is very difficult to reach definitive conclusions on this subject since there are no written records about the tomb. However, the people of Ünye embraced Yunus here as Yunus Emre and visited his spiritual person, turning this place into a shrine. Various events are organized here every year to commemorate Yunus Emre and keep his teachings alive. The love for humanity, tolerance, clean morality and deep Sufi knowledge in his poems have been effective in his living for centuries. Yunus Emre appears before us as a universal value that appeals to all of humanity with the views and thoughts he presents, and one of his shrines is in Ünye.

The Yunus Emre Tomb in Ünye and the Yunus Emre water well located there should be further revitalized and made more effective within the scope of cultural tourism. These and similar places that transfer social memory to the future are very important in terms of national unity and solidarity.

Conflict of Interest Statement

My article titled “Yunus Emre and the Yunus Emre Tomb in Ünye” has no financial conflict of interest with any institution, organization or person. There is also no conflict of interest between the authors.

References

- Aksu, M. H. E. (2021). Cultural transmission and space: Yunus Emre graves. *Millî Folklor*, 132 (17), 32-50.
- Argan, Y. (2012). *Another Yunus Emre in Ünye*. Ünye Urban Studies Publications.
- Âşık Çelebi (2010). *Meşairü's-Şuara* (ed. Filiz Kılıç). Istanbul Research Institute Publications.
- Bayhan, A. A. (2023). Evaluation of the grave monuments and tombs attributed to Yunus Emre, the symbolic name of Anatolian lore, in terms of art history. *ODÜSOBİAD* 13(1), 159-186. Doi: 10.48146/odusobiad.1185561
- Çakıldak, Şakıldak (A.D.: 12.03.2024: 17.29). <https://sozluk.gov.tr/>
- Firdevsî (2007). *Velayetnâme-i Hâcî Bektaş-ı Velî*. (ed. Hamiye Duran). Diyanet Vakfı Publications.
- Gölpınarlı, A. (1992). *Yunus Emre and sufism*. İnkılâp Kitabevi.
- Güzel, A. (2006). *Religious sufi Turkish literature*. Akçağ Publications.
- Karamazak Tomb (A. D.: 07.03.2024: 23.21). <http://yildirim.gov.tr/karamazak-turbesi-ve-yunus-emre-kabri>
- Kaya, H. Ç. (2011). *Ünye folk culture* [Unpublished Master's Thesis]. Ordu University Institute of Social Sciences.
- Kiroğlu, M. Ö. (2021). *Ünye Yunus Emre and the saints*. Favori Publications.
- Commission (1982, 1983). *Encyclopedia of the country*. C 9. Anadolu Publishing.
- Köprülü, F. (1976). *The first mystics in Turkish literature*. DİB Publications.
- Köprülü, F. (2004). *Folk poets*. Akçağ Publications.
- Makam (A.D.: 17.03.2024, 10.59). <https://sozluk.gov.tr>
- Ocak, A. Y. (2012). "A strange dervish-i kalender-reviş" between the 13th-14th centuries or first a man of his own time and place. A. Y. Ocak (Ed.), *Yunus Emre* (pp. 183-198). Publications of the Ministry of Culture and Tourism.
- Özçelik, M. (2015). *Yunus Emre*. OBB Publications.
- Tatçı, M. (2020). *Yunus Emre divan*. H Publications.
- Tatçı, M. (2022). *Every young Yunus*. H Publications.
- Tosun, İ. (1987). *The pearl of the Black Sea, Oney Ünye's past and present*. Ünye Municipality Publications.
- Türbe (A.D.: 17.03.2024, 10.57). <https://sozluk.gov.tr>
- Ünye History (A.D.: 12.03.2024:16.45). <https://www.unye.bel.tr/sehir-rehberi/unye-tarihi/>
- Yediyıldız, B. (2019). *Traces from the history of Ordu*. OBB Culture Publications.

Yunus Emre ve Ünye'deki Yunus Emre Türbesi

Mustafa Eren¹

¹Ordu Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Türk Dili Ve Edebiyatı Bölümü, Türk Halk Edebiyatı Anabilim Dalı, Ordu, Türkiye.

ÖZET

XI. yüzyıldan itibaren Orta Asya, İran, Mısır, Irak, Suriye, Horasan ve Maverâünnehir coğrafyasından Anadolu'ya gelerek buranın Türkleşmesini ve İslamlaşmasını sağlayan mutasavvıf, şeyh, evliya, veli gibi adlar verilen erenler vardır. Bunlar çoğunlukla Hoca Ahmed Yesevî'nin (öl. 1166) öğretileriyle hareket etmişlerdir. Bu erenler, yerleştikleri yerlerde tekkeler kurarak gerek sosyal gerek ekonomik anlamda halka yardımcı olmuşlar ve irşat faaliyetlerinde bulunmuşlardır. Bu devirde Anadolu'da hüküm süren Anadolu Selçuklu devleti bu erenlere kucak açarak onların faaliyetlerini desteklemiştir. Bu ortamda bahsi geçen erenlerin etkisiyle yetişenlerden biri de Yunus Emre'dir (1240-1321). O, Anadolu'da millî bir tasavvuf edebiyatının oluşmasına öncülük etmiştir. Yunus Emre'nin nerede doğduğu, yaşadığı ve türbesinin nerede olduğu ile ilgili tartışmalar sürmektedir. Onun menkıbevi hayatı, Hacı Bektaş Veli ve Tapduk Emre etrafında şekillenmiştir. Şiirlerinden diyar diyar dolaştığı anlaşılmaktadır ancak gerçek mezarının ve türbesinin nerede olduğu ile ilgili net bilgi yoktur. Kayıtlarda on civarında mezar ve türbesi bulunmaktadır. Bunlardan birisi de Ordu ili Ünye ilçesi Saraçlı Mahallesi'ndedir. Yunus Emre ile ilgili bilgiler veren çeşitli kaynaklarda Ünye'nin adı geçmektedir ancak diğer Yunus Emre türbelerinde olduğu gibi buranın gerçek Yunus Emre mi, Yunus adlı başka bir şeyh mi yoksa Yunus Emre'ye atfedilen bir makam mı olduğu bilinmemektedir. Buradaki Yunus Emre; Şehnuz, Şeyh Yunus gibi adlarla da anılmaktadır ve hakkında birçok anlatı ve inanış bulunmaktadır. Bu anlatı ve inanışlarda Yunus Emre'nin manevi bir önder ve olağanüstü özelliklere sahip bir kurtarıcı olduğu görülmektedir. Yunus Emre'nin mezarının bulunduğu yer, türbeye dönüştürülmüş ve burası ziyaret yeri hâline gelmiştir. Buraya giden hastaların şifa buldukları, burada edilen duaların kabul olduğu, dilenen dileklerin gerçekleştiği ile ilgili sayısız örnekler vardır. Son yıllarda Ünye'deki Yunus Emre Türbesi külliye hâline getirilmiş ve kültür turizmine açılmıştır. Bu çalışmada, Yunus Emre'nin hayatı, bilinen belli başlı türbeleri, Ünye'deki Yunus Emre Türbesi ve anlatıları incelenerek Divan'ındaki şiirlerinden hareketle Ünye yöresi ile ilgili çıkarımlarda bulunulacaktır.

ANAHTAR KELİMELER

Yunus Emre, Ordu, Ünye, Türbe, Mezar.

Giriş

Türkler arasında İslamiyet, X. yüzyıldan itibaren Orta Asya coğrafyasında yayılmaya başlamış, buradan Anadolu'ya yapılan akınlarla Anadolu'da da İslamiyet'in etkisi gittikçe artmıştır. Anadolu'da İslamiyet'in yayılmasında mutasavvıf şairlerin etkisi büyüktür. XII. ve XIII. yüzyıllarda İran, Orta Asya, Suriye, Mısır, Anadolu başta olmak üzere bütün İslam dünyasında birçok tekke ortaya çıkmıştır. Bu tekkelerde mutasavvıf şairler yer almaktadır (Köprülü, 1976, s. 195). Bu mutasavvıf şairler, eserleriyle İslami öğretileri halka anlatmış, bulundukları yörelerde İslamiyet inancının benimsenmesini sağlamışlardır. Bu yörelerden biri de Anadolu'dur.

Anadolu'da Türk hâkimiyeti Anadolu Selçuklu hükümdarı Sultan Alparslan (1063-1073) zamanında sağlanabilmiştir ancak Selçuklulardan önce XI. yüzyılda Oğuz aşiretlerinin Azerbaycan ve Güney Kafkasya'da yaşadıkları, Bizans İmparatorluğu sınırında etkili oldukları, arada sırada Bizans'a saldırdıkları da bilinmektedir (Köprülü, 1976, s. 185). Anadolu Selçuklu Devleti (1060-1308) Anadolu'da ve İslam dünyasında tasavvufun gelişmeye başladığı bir dönemde kurulmuştur. Bu devlet, Anadolu'da Türk İslam merkezleri ve tekkeler açmıştır. Anadolu'ya etraftan gelen veya burada yetişen şeyh ve dervişler, kuvvetli bir tasavvuf cereyanı

oluşturmuşlardır. Bu mutasavvıflar çoğunlukla İran, Mısır, Irak, Suriye, Horasan ve Maverâünnahir coğrafyasından gelmişlerdir ve birçoğu Hoca Ahmed Yesevî (öl. 1166) tarikatının mensuplarıdır. Horasan erenleri de denilen bu mutasavvıfların Anadolu'ya gelmesinde Moğol (1206-1368), Tatar istilası veya Cengiz istilası denilen hareketin etkisi de vardır (Köprülü, 1976, s. 199,200). İşte bu Moğol akınından kaçarak batıya yani Anadolu'ya göçen ünlü şeyhlerin Anadolu'da tasavvufun yayılmasında etkisi olmuştur. Bu şeyhlerden birisi de Mevlana Celaleddin-i Rûmî'dir (1207-1273). Böylece XIII-XIV. yüzyıllarda Anadolu'da Mevlevilik, Bektaşilik, Kalenderî, Haydarî, Rum Abdalları gibi tarikat ve hareketler yayılmaya başlamıştır (Gölpınarlı, 1992, s. 8-9). Köprülü, bu yayılmada Anadolu Selçuklularının diğer İslam hükümdarları gibi âlim ve mutasavvıflara hürmet ve iltifat göstermelerinin ve onların Anadolu'ya yerleşmelerine öncülük etmelerinin etkili olduğunu belirtmektedir. Bu mutasavvıflar arasında ilk Türk mutasavvıfı olarak Orta Asya Türk coğrafyasında irşat faaliyetleri yürüten Hoca Ahmet Yesevî, İslamiyet'in ve tasavvufun Türkler arasında yayılmasını sağlamıştır. Onun yetiştirdiği mürşit, şeyh, derviş veya Horasan erenleri gibi adlar verilen alperenler ise Anadolu'ya gelerek burada Türklüğün ve İslamiyet'in yayılması için faaliyette bulunmuşlardır (1976, s. 199-200).

Bunların yanında Yunus'tan önce ve Yunus döneminde Anadolu'da Oğuznameler anlatan ozanların, Mevlânâ (1207-1273), Hacı Bektaş Velî (öl. 1275), Sultan Veled (1235-1313), Şeyyad Hamza (öl. 1348'den sonra) gibi mutasavvıf şairlerin de olduğu bilinmektedir (Köprülü, 1976, s. 201-203, 236, 252). Ozanlar dışındaki mutasavvıf şairler, Arap-İran edebiyatı ve dili etkisi altındaydılar. Ozanlar ise İslamiyet öncesi ozanlık geleneğinin devamı olarak halkın diliyle şiirler söylemeye devam etmişlerdir. Bu ozanların dinî-tasavvufi içerikli şiirler söyleyenleri ise kendilerini âşık olarak nitelemeye başlamışlardır (Köprülü, 2004, s. 43).

Yukarıda kısaca değinilen Yunus Emre'nin yetiştiği ortam, Anadolu Selçuklu Devleti'nin hâkimiyetinde olan Anadolu coğrafyasıdır. Anadolu'ya akın akın gelen Oğuz Türkleri, Anadolu Selçuklu idaresi altında Anadolu'yu birkaç asırda Türkleştirmişlerdir (Köprülü, 1976, s. 183). Yunus Emre ise yaşadığı devirde Arap ve İran edebiyatının tesirinden uzak millî bir edebiyat oluşturmuş, tasavvufu da Türkçeleştirerek Türk halkının anlayabileceği tarzda şiirleriyle bu edebiyatı süslemiştir (Köprülü, 1976, s. 255). O, İslamiyet öncesi ozanlık geleneğinden âşıklığa geçişte önemli bir rol oynamıştır. Bu nedenle onun şiirleri millî ve dinî özellikler göstermektedir. Onun işlediği konular ise genellikle sevgi, hoşgörü ve temiz ahlak üzerine kuruludur ve tüm insanlığa hitap etmektedir. Bu doğrultuda Yunus Emre, tüm insanlığın ortak değeri olarak 1991 yılında UNESCO tarafından anma programına alınmış ve 1991 yılı "Yunus Emre Sevgi Yılı" olarak ilan edilmiştir. 2021 yılı ise ölümünün 700. yılı dolayısıyla yine UNESCO tarafından "Yunus Emre Yılı" ilan edilmiştir. Tüm insanlığın ortak değeri olarak Yunus Emre'nin hayatı ve mezarının bulunduğu yer ile ilgili araştırmalar hâlen devam etmektedir.

Bu çalışmada çeşitli kaynaklardan araştırma ve inceleme yöntemiyle Yunus Emre'nin hayatı, türbeleri, Ünye'de bulunan türbesi ve bu türbe ile ilgili anlatılar incelenecektir. Ayrıca Divan'ındaki şiirlerde geçen deniz ve değirmen mefhumları üzerinden Ünye yöresi ile olan bağlantısı ortaya çıkarılmaya çalışılacaktır.

Yunus Emre'nin Menkıbevî ve Gerçek Hayatı

Yunus Emre ile ilgili anlatılar daha çok Hacı Bektaş Velî menakıpnamelerinde yer almaktadır.³ Onun şiirlerinden mürşidinin Tapduk Emre isimli bir şeyh olduğu bilinmektedir. Bektâşî anlatılarında Tapduk Emre ile ilgili bilgiler de yer almaktadır. Bu anlatılara göre Hacı Bektaş Velî, Anadolu'ya geldiği zaman burada XIII. XIV. yüzyıllarda yaşadığı vakfiyelerden hareketle bilinen "Seyyid Mahmud Hayrânî, Mevlânâ, Hacı İbrahim Sultan" gibi mutasavvıflar vardı ve bunlar

³ Velâyetnâme-i Hacı Bektaş Velî, önce Firdevsi tarafından manzum olarak yazılan sonra Nihânî tarafından tekrar manzum hale getirilen yaklaşık 6000 beyitlik eserdir. (Firdevsî, Velâyetnâme-i Hacı Bektaş-ı Velî, haz. Hamiye Duran, Ankara 2007, s. 377-385.)

arasında Emre adında “kuvvetli velayet sahibi bir şeyh” vardı (Köprülü, 1976, s. 257). Emre adındaki bu şeyh Tapduk Emre’dir ve onunla ilgili şöyle bir menkıbe anlatılmaktadır:

Hacı Bektaş Velî, Anadolu erenlerini yanına davet eder. Emre, bu davete katılmayacağını diğer erenlere bildirir. Hacı Bektaş Velî, Sarı İsmail adındaki dervişini göndererek Emre’yi yanına çağırır ve neden gelmediğini sorar. Emre, perde arkasından bir elin kendisine nasip verdiğini ancak orada Hacı Bektaş adında bir kimsenin olmadığını söyler. Hacı Bektaş Velî, o elin bir işaretinin olup olmadığını sorunca; Emre, elinin ayasında yeşil bir ben gördüğünü söyler. Bunu duyan Hacı Bektaş elini uzatarak gösterir. Emre, elin içindeki yeşil beni görünce üç defa “Taptuk Padişahım!” diyerek bağırır. Bunun üzerine Emre’nin adı Taptuk Emre olur (Köprülü, 1976, s. 257-259). Tapduk Emre’nin müridi olacak olan Yunus Emre ile ilgili de birçok menkıbe anlatılmaktadır ve bu menkıbeler çoğunlukla Hacı Bektaş Velî ve Taptuk Emre ile bağlantılıdır:

Civar köylerinin birinde Yunus isminde rençperlik ile geçinen birisi vardır. O yıl kıtlık olur ve Yunus çok fakirleşir. Daha önce keramet ve inayetlerini duyduğu Hacı Bektaş Velî’den yardım istemek için sığırının üstüne bir miktar alıç koyarak yanına gider. Pirin ayağına yüz sürerek hediyesini verip buğday ister. Hacı Bektaş Velî, onu birkaç gün dergâhında misafir eder. Yunus geri dönmek isteyince Hacı Bektaş Velî, “Buğday mı ister himmet mi” diye sordurur. Yunus, buğday cevabını verince Hacı Bektaş Velî “İsterse o alıcın her danesine nefis vereyim” diye tekrar haber gönderir. Yunus, yine buğday istediğini söyleyince Hacı Bektaş Velî, “İsterse her çekirdek sayısınca himmet edeyim” der. Yunus, tekrar buğdayda ısrar eder ve kendisine buğday verilir. Yunus yola koyulur bir müddet gidince hatasını anlar ve geri döner. Hacı Bektaş Velî’ye kusurunu anlatır. Ancak Hacı Bektaş Velî, artık onun kilidinin Taptuk Emre’de olduğunu bu yüzden ona gitmesini söyler. Yunus Emre hemen Taptuk Emre’nin dergâhına gider ve başına gelenleri anlatır. Taptuk Emre, Yunus’u dergâhın odunculuğu ile görevlendirir. Yunus, kırk yıl bu hizmette bulunur ve dergâha bu süre zarfında hiç yaş ve eğri odun getirmez (Köprülü, 1976, s. 260-261). Yunus Emre’nin âşık olup dile gelerek ilahiler söylemesi ise şöyle rivayet edilir:

Yıllar sonra kurulan bir erenler meclisinde Yunus, şeyhi Tapduk Emre ile beraber hazır bulunur. Bu mecliste Yunus-ı gûyende adlı bir ilahici de yer almaktadır. Tapduk Emre gûyendeye vecd ile “Şevkimiz var haydi sen de biraz terennüm et”, der. Bunu birkaç kez tekrar etmesine rağmen gûyende terennüm edemez. O zaman Tapduk Emre, Yunus’a dönerek “Haydi, artık zamanı geldi, kilidin açıldı, Hacı Bektaş Velî sözü yerine geldi, durma söyle”, der. Bunun üzerine Yunus dile gelir ve ilahiler söylemeye başlar (Köprülü, 1976, s. 260). Yunus Emre’nin kalp gözünün açıldığını anlaması ve bizim Yunus olarak adlandırılması da menkıbelerde şöyle dile getirilir:

Üftade’nin eserinden aktarılan menkıbeye göre, Yunus Emre, Tapduk Emre’nin dergâhına kırk yıl hizmet eder ancak kendisine batın (manevi) âlemden bir pencere açılmadığını düşünerek dergâhtan izinsiz ayrılır. Dağ taş gezerken bir gün bir mağarada yedi ere rastlar. Onlarla arkadaş olur ve burada yaşamaya başlarlar. Her gün içlerinden biri dua eder ve ortaya bir sofraya çıkar. Sıra Yunus Emre’ye gelir. Yunus, Allah’a: “Yarabbi beni mahcup etme onlar kimin yüzü suyu hürmetine dua ettiyse onun hürmetine duamı kabul et” diye dua eder. Ortaya iki sofraya yemek çıkar. Diğer erenler hayretle Yunus’a, kimin hürmetine dua ettiğini sorarlar. Yunus da onlara “İlk önce siz söyleyin” der. Onlar da “Biz Tapduk Emre’nin dergâhında kırk yıl hizmet eden Yunus adına dua ettik” deyince Yunus Emre, hatasını anlayarak hemen geri dergâha döner. Tapduk Emre’nin eşi olan Ana Bacı’ya, Tapduk Emre’nin kendisini affetmesi için ricada bulunur. Ana Bacı ise “Tapduk sabah namazına abdest almak için çıkar sen kapının eşiğine yat, ayağı sana dolanınca bu kim diye sorar, ben Yunus derim, bizim Yunus mu derse ayaklarına kapan ve kendini bağışlat” der. Yunus, Ana Bacı’nın dediği gibi yapar ve Tapduk Emre, bizim Yunus mu diye sorar. Yunus Emre, şeyhinin ayaklarına kapanır ve bundan sonra bizim Yunus diye anılır (Güzel, 2006, s. 318). Yunus Emre’nin menkıbevi hayatı daha çok onun tasavvufa girmesi ve bizim Yunus olarak adlandırılmasıyla ilgilidir. Gerçek hayatı ile ilgili bilgilere ise şiirlerinden yola çıkılarak ve az sayıdaki arşiv kaynaklarından ulaşmak mümkündür.

A. Y. Ocak, Yunus Emre'nin gerçek hayatı ile ilgili kaynaklarda bilgi bulunmamasını yaşadığı dönemde yeterince tanınmamasına ve yaşadığı ortamın sözlü kültür ortamı olmasına bağlar (2012, s. 189). Yunus Emre'nin gerçek hayatı ile ilgili bilgilere Divan'ında yer alan şiirlerinden ve bazı kaynaklardan ulaşılabilmektedir. O şiirlerinde "Kul Yûnus, Âşık Yûnus, Yûnus Emrem, Miskin Yunus, Derviş Yunus, Koca Yunus ve Yunus" mahlaslarını kullanmaktadır. Köprülü, Yûnus Emre'yi XIII. yüzyılın sonları ile XIV. yüzyılın başlarında yaşamış bir derviş olarak tanımlar (Köprülü, 1976, s. 261). Âşık Paşazade, Yunus Emre'nin "Âşık Paşa, Âhi Ören, Karaca Ahmed, Geyikli Baba" gibi mutasavvıflarla aynı dönemde yaşadığını belirtir. Bu da onun Orhan Gazi ve I. Murat dönemlerinde yaşadığını bizlere göstermektedir (Âşık Paşazade'den akt. Köprülü, 1976, s. 263). Adnan Erzi tarafından Bayezid Devlet Kütüphanesinde bulunan bir yazmada (bk. Nu: 7912, vr. 38b) geçen tarih ise, Yunus Emre'nin 82 yaşında H 720 (M 1320-1) senesinde öldüğünü ifade etmektedir. Bu ifadeye göre doğum tarihi ise H 648 (M 1240-1) yılıdır:

"Vefât-ı Yunus Emre
Müddet-i Ömr 82
Sene 720", (Tatçı, 2020, s. 42-43).

Köprülü, Yunus Emre'nin Sivrihisar veya Bolu'nun Sakarya-suyu civarında yaşadığını kaydeder (1976, s. 265). Âşık Çelebi'nin kaleme aldığı "Meşairü's-Şuara" adlı eserde ise Yunus Emre'nin Bolulu olduğu kayıtlıdır (Âşık Çelebi, 2010, s. 689). Mensur Velayetname'de Yunus'un Sivrihisar'ın şimalinde Sarıgöl denilen bir yerde rençperlik yaparak yaşadığı kayıtlıdır (1976, s. 261).

Divan'ındaki şiirlerden "Kâbe, Şam, Bağdat, Tebriz, Şiraz, Nahcivan, Maraş, Kayseri, Antep" gibi yerlere gittiği diyar diyar dolaştığı anlaşılmaktadır (Köprülü, 1976, s. 269-270; Tatçı, 2022, s. 25-26). Yine şiirlerinden hareketle; Taptuk Emre'nin yaşadığı yerden başka bir yere gidip orada seccade nişin olduğu, şeyhinin ölümünden sonra onun en tanınmış halifesi olarak müritleri etrafında topladığı, H 707 (M 1307-1308) tarihini takip eden senelerde ölmüş olabileceği ifade edilmektedir (Köprülü, 1976, s. 270-271). Aşağıdaki beyitlerde de bu tarih zikredilmektedir:

"Söze tarih yediyüz yedi idi
Yûnus can doğruluğa kıldı kodi
Yûnus cânı bu yolda fedâyidi
Ânın çin târihi yediyüz yedi", (Köprülü, 1976, s. 271).

Bazı kaynaklarda T.C. Başbakanlık Arşivindeki 857 sayılı Konya Defteri'nde ve şiirlerinde ailesi ile ilgili bilgilerin yer aldığından, 1518 yılına ait Konya Defteri'nde ise Yunus'un İsmail adında bir oğlunun adının geçtiğinden bahsedilmektedir (Güzel, 2006, s. 329). Oğlu olduğuna inanılan İsmail Emre'nin aşağıdaki beytinde geçen "Evvel adım Yunus idi şimdi İsmail Emre" ifadesi buna delil olarak gösterilmektedir:

"Evvel adum Yunus idi şimdi İsmail Emre
Ol dost için Arafat'da koç u kurban benem", (Gölpınarlı, 1992, s. 348).

Yunus Emre, Divan'ında da ailesi ve çocuklarından bahsetmekte; bir oğlan bir kız iki çocuğunun ve iki eşinin olduğunu belirtmektedir:

"Bunda dahı virdün bize bir oğul u kız çift ü helâl
Andan dahı geçdi arzum benüm âhum dîdâriçün", 234/5 (Tatçı, 2020, s. 363).

Yunus, bir diğer şiirinde ise oğlu ve kızı olmadığını söyler ancak buradaki ifade bezm-i elestten yani ruhların yaratıldıkları yerden bahsetmektedir. Burada ruhlar, Allah'ın nurunun bir parçası olarak onunla beraberdir:

"Ne oğul vardı ne kız vâhid idük anda biz
Konıştıydık cümlemiz nûr tagın yaylar iken", 243/8 (Tatçı, 2020, s. 369).

Yunus Emre Makam ve Türbeleri

İçinde mezar bulunan yapılara türbe denilmektedir (Türbe: 17.03.2024). Türbeler genellikle ünlü ve halkın hayatında derin izler bırakmış kişiler için yapılır. Makam ise TDK Güncel Türkçe Sözlük'te "bir velinin veya büyük bir zatın defnedildiği veya defnedilmediği hâlde onun adına yapılmış türbe; ziyaret yeri" olarak tanımlanmaktadır (Makam: 17.03.2024). Bu tanımlamalardan türbenin daha çok içinde gerçek mezar bulunan yerler için kullanıldığını, makamın ise içinde gerçek mezar olmasa da olduğu varsayılan bir yer için kullanıldığını görmekteyiz. Yine bu tanımlamalar, makamın hem gerçek hem gerçek olmayan mezarı çevreleyen türbeyi ifade ettiğini göstermektedir. O hâlde halk tarafından sevilen sayılan ve birçok yerde türbesi bulunan zatların bu türbelerine makam demek daha doğru olacaktır. Dolayısıyla Yunus Emre türbelerinin hepsi birer makam olarak adlandırılabilir.

Yunus Emre'nin Türkiye sınırlarındaki on ilde on üç tane makamının olduğu bilinmektedir. Diğer bir Türk devleti olan Azerbaycan'da da bilinen bir tane Yunus Emre makamı bulunmaktadır. Bunların yanında kayda geçmemiş ancak halk tarafından Yunus'a atfedilmiş türbe ve makamlarının olduğu da bilinmektedir. Kaynaklarda geçen bu makamlar şunlardır:

1. Bursa: Bursa ilinin Yıldırım ilçesinin Şible'den ayrılan Karamazak Mahallesi'nde bulunmaktadır (Karamazak Türbesi: 07.03.2024). Fuat Köprülü burayı Şibli Mahallesi olarak belirtmektedir ve burada Sadî tarikatından Abdur-Rezzâk dergâhında Yunus Emre, Âşık Yunus ve Abdur-Rezzâk adına üç mezar ve bir kitabe bulunduğunu ifade etmektedir. Köprülü; Evliya Çelebi Seyahatnamesi'nde geçmemesi, Beliğ, Lâmiî gibi müelliflerin eserlerinde yer almaması ve tarihi uyumsuzluklar yüzünden bu mezarın gerçek Yunus Emre'ye ait olma ihtimalini zayıf görür (Köprülü, 1976, s. 274-276).

2. Manisa: Manisa ilinin Kula ilçesinin Emre köyünde yer almaktadır. Burada Yunus Emre'nin şeyhi Tapduk Emre ve ailesinin de türbeleri vardır. Yunus'un mezarı Tapduk'un kapı eşiği önündedir ve mezar taşında balta silueti yer almaktadır. Rivayete göre şeyhine sevgi ile kalpten bağlı olan Yunus Emre, onun kapısının eşiğine gömülmeyi vasiyet etmiştir. Mezar taşındaki balta çizimi ise Yunus'un kırk yıl boyunca taşıdığı odunlara işaret eder (Köprülü, 1976, s. 266-267).

3. Erzurum: Erzurum ilinin Palandöken ilçesinin Tuzcu (Dutçu) Mahallesi'nde, Palandöken Dağı'nın eteklerinde Tapduk Emre ve Yunus Emre türbeleri yer almaktadır. Burada her namazdan sonra Yunus Emre'nin ruhuna Fatıha okunmaktadır. Buradaki türbe ziyaret yeri olmuştur ve gelenler tarafından "Veysel Karani" ilahileri söylenmektedir (Köprülü, 1976, s. 277).

4. Isparta: Isparta'da üç tane Yunus Emre Türbesi yer almaktadır. Bunlardan birincisi, Keçiborlu ilçesinin Hamam Sokağı'nda bulunmaktadır (Aksu, 2021, s. 40). Bursalı Şeyh İsmail Hakkı'nın Rivayetine göre Sinan Efendi, Tapduk Emre ve Yunus Emre'nin kabri Isparta-Keçiborlu'ya yakın bir köydedir (Köprülü, 1976, s. 277). Bu rivayet muhtemelen Hamam Sokağı'nı işaret etmektedir. İkincisi, Gönen'in Pazar Mahallesi'nde (Burada Yunus Emre, Tapduk Emre, Balım Sultan ve Şeyh Saadettin'in aynı türbe içinde sandukaları bulunmaktadır.) üçüncüsü, Güneykent ilçesinin mezarlığındadır (Aksu, 2021, s. 41-42).

5. Eskişehir: Eskişehir ilinin Mihaliççik ilçesine bağlı Yunus Emre Mahallesi'nde bulunmaktadır. Lâmiî Çelebi'nin Nefahât Tercümesi⁴ ve zeylinde anlattığı rivayete göre Yunus, Porsuk suyunun Sakarya'ya karıştığı yerde yatmaktadır (Lâmiî, 1872'den akt. Köprülü, 1976, s. 277). Burada bahsedilen yerin Eskişehir'in Mihaliççik ilçesine bağlı Sarıköy Mahallesi (Yunus Emre Mahallesi) olduğu Bursalı Mehmet Tahir Bey'in Osmanlı Müellifleri adlı eserinde kayıtlıdır (Köprülü, 1976, s. 278). Şakâyık, Lâmiî ve Vilâyet-Nâme'deki kayıtlar Yunus Emre'nin burada yattığını ifade etmektedir. Abdülbaki Gölpınarlı da burayı işaret eder (Gölpınarlı, 1992, s. 84). Burada eski mezar

⁴ Lâmiî, Nefahât Tercümesi, İstanbul 1872, s. 91. [Bu eser; Molla Câmi'nin Nefehâtü'l-Üns min Hadarâti'l-Kuds adlı Farsça eserinin tercümesidir. Eserin tıpkıbasımı 1980 yılında yapılmıştır. Abdurrahman Cami. (1980). *Nefehâtü'l-Üns min Hadarâti'l-Kuds*. (Tercüme ve şerh: Lâmiî Çelebi). İstanbul: Marifet Yayınları.]

yerinin çeşitli nedenlerle değiştirilmesinden dolayı üç tane Yunus Emre mezarı bulunmaktadır (Aksu, 2021, s. 38).

6. Karaman: Karaman ilinin merkeze bağlı Kirişçi Mahallesi'ndeki türbede ikisi Yunus Emre ve Tapduk Emre'ye ikisi Yunus Emre'nin oğlu ve kızına ait olduğuna inanılan dört mezar bulunmaktadır (Aksu, 2021, s. 42). Bursalı Mehmet Tahir'in Osmanlı Müellifleri adlı eserinde de Yunus Emre'nin Karaman'da medfeni olduğu anlatılmaktadır (Köprülü, 1976, s. 278). Karamanda toprak satın aldığı ve oğlu İsmail Emre'nin de burada yaşadığı çeşitli kaynaklarda aktarılmaktadır (Güzel, 2006, s. 329).

7. Aksaray: Aksaray ili (Gölpınarlı, 1992, s. 83), Ortaköy ilçesi Tapduk köyünde Yunus Emre ile Tapduk Emre'nin mezarı yer almaktadır. Aynı yerin Reşadiye köyüne bağlı Ziyaret Tepe adlı mevkiinde de Yunus Emre mezarı vardır (Aksu, 2021, s. 36-37).

8. Afyonkarahisar: Afyonkarahisar ilinin Sandıklı ilçesinin (Gölpınarlı, 1992, s. 83) Yunus Emre Mahallesi'nde (Çayköy) Yunus Emre'nin Tapduk Emre ile birbirine yakın mezarı bulunmaktadır (Aksu, 2021, s. 35-36).

9. Konya: M. Hilal Erdoğan Aksu tarafından Konya ilinin Doğanhisar ilçesine bağlı Kocaş Mahallesi'nde Yunus Emre ve Tapduk Emre'ye ait olduğuna inanılan mezarlar tespit edilmiştir (Aksu, 2021, s. 43).

10. Azerbaycan: Yunus Emre'nin Azerbaycan'ın Gah Bölgesi, Oncalı köyü, Oğuz Mezarlığı'nda da türbesi vardır (Meshedihanım Nimet 1992'den akt. Güzel, 2006, s. 332).

11. Ordu: Ordu ili Ünye ilçesi Saraçlı Mahallesi'nde Yunus Emre Türbesi bulunmaktadır. Bu türbe, Yunus Emre'nin türbeleri arasında denizle iç içe olan tek türbedir (bk. Görsel 1). Bu türbe ile ilgili ayrıntılı bilgiler aşağıdaki bölümlerde verilecektir.

Fuat Köprülü, şeyhi ile halifesinin aynı yerde bulunamayacağı anlayışından hareketle Tapduk Emre'nin Eskişehir'in Mihalıççık ilçesine bağlı Sarıköy'de (Yunus Emre Mahallesi'nde), Yunus Emre'nin de Isparta'ya bağlı Keçiborlu'da medfun olmuş olabileceğini belirtir (Köprülü, 1976, s. 278). Mustafa Tatçı ise Tapduk Emre'nin mezarının Ankara'nın Nallıhan ilçesine bağlı Emrem Sultan zaviyesinde, Yunus Emre'nin mezarının Eskişehir'in Mihalıççık ilçesine bağlı Sarıköy'de (Yunus Emre Mahallesi'nde) bulunduğunu ifade eder (Tatçı, 2020, s. 149).

Ordu İli Ünye İlçesindeki Yunus Emre Türbesi

Ünye'de yaşam MÖ 15.000 yılına kadar uzanmaktadır. Yöre, tarih boyunca sırasıyla Kaşkalar, Hititler, İskitler (Sakalar), Kimmerler, Khalibler (Ünye ve yakın çevresinde yaşayan yerli halk), Grekler (kolonizasyon olarak), Persler, Pontuslar, Romalılar, Doğu Romalılar (Bizans) ve Türklerin hâkimiyetine girmiş, Türk hâkimiyeti Selçuklular döneminde başlamıştır. Anadolu Selçukluları (1077-1308) döneminde 1182-1242 yılları arasında Ünye, Çepni Türkleriyle Rumlar arasında sürekli el değiştirmiş ve 1214 yılında kısmen fethedilmiştir (Ünye Tarihi: 12.03.2024; Komisyon, 1982,1983, s. 6273). Bahaeddin Yediyıldız, Ünye'nin Çepni boyları tarafından 1297 tarihinde fethedildiğini belirtmektedir (Yediyıldız, 2019, s. 49). Ünye yöresi, 1346 yılında ise Bayramlı (Hacıemiroğulları) Beyliği'nin hakani Hacı Emir Bey tarafından kesin olarak fethedilmiştir. Ardından 1461 yılında Fatih Sultan Mehmet'in Trabzon seferi sırasında Osmanlı yönetimine girmiştir (Ünye Tarihi: 12.03.2024; Komisyon, 1982,1983, s. 6273).

Ünye'nin adının Rum Pontus imparatorlarından Ünyes'ten veya iyi şarap anlamındaki "Oenes, Oinoie, Onea"dan geldiğine dair bilgiler bulunmaktadır. Yörede eskiden şarap üretimi yapılması da bu bilgileri doğrulamaktadır (Komisyon, 1982,1983, s. 6273). Yani, Yunus Emre'nin (1240-1321) yaşadığı yıllarda Ünye yöresine Türk yerleşmelerinin başladığı görülmektedir. Selçukluların fethettikleri yerlere tekke ve zaviyeler açarak buraların Türkleşmesi ve İslamlaşması için çaba sarf ettikleri de bilinmektedir. Bu tekke ve zaviyelerde şeyh, derviş, pir, baba veya eren gibi adlarla anılan mürşitler yöreye gelen halka öncülük etmişler, iskânda yardımcı olmuşlardır. Dolayısıyla

Yunus Emre'nin bu amaçla yöreye yerleştiği veya yerleştirildiği şeklinde bir çıkarımda da bulunulabilir.

Ordu ili Ünye ilçesi Saraçlı Mahallesi'nde üç türbe bulunmaktadır. Bunlar Kabakçı Mevkii'nde Menteşe Türbesi, Orta Saraçlı'da Veli Dede Türbesi, Saca Mevkii'nde Şeyh Yunus (Şehnuz, Şehnus) Türbesi'dir. Bunların yanında Ünye'de Halka Baba Türbesi, Yusuf Bahri Efendi ve Kıbrıslı Şeyh Musa Kazım Efendi'nin makamları da yer almaktadır. Ünye'de yer alan Yunus Emre Türbesi, Saraçlı Mahallesi Yunus Emre Caddesi No: 64a'da bulunmaktadır. Bu mahallenin eski adı Saca Mahallesi'dir. Türbe, Ünye şehir merkezinin 4.9 km uzağında ve güneybatısında yer almaktadır. Yunus Emre Türbesi, Ünye şehrini ve Karadeniz'i gören şehre hâkim bir tepe üzerindedir (bk. Görsel 2). Bu tepeye halk tarafından Şeyh Yunus Tepesi adı verilmiştir.

Abdülbaki Gölpınarlı, *Yunus Emre ve Tasavvuf* isimli eserinde buradan "Eski talebem Halid söyledi", diye bahseder (1992, s. 84). Abdurrahman Güzel, *Dinî-Tasavvufî Türk Edebiyatı* adlı eserinde Mustafa Tatçı'dan aktararak Ünye'yi Yunus Emre'nin mezarları arasında gösterir (2006, s. 332). Mustafa Tatçı da Yunus Emre'nin Ünye'de bir makamının bulunduğunu belirtmektedir (2020, s. 152). Mustafa Özçelik, Ünye'de Yunus Emre'nin türbesinin bulunduğu yerin eski bir Selçuklu yerleşkesi olması ve buralarda Selçuklu mezar taşlarının bulunmasının Yunus'un Ünye'ye gelme ve burada vefat etme ihtimalini güçlendirdiğini belirtmektedir (2015, s. 61). Bunlardan başka birçok kaynakta da Ünye, Yunus Emre'nin türbesinin bulunduğu yerler arasında gösterilmektedir. Bu doğrultuda Ünye'deki Yunus Emre kültürünü yaşatmak için 1986 yılında "Şeyh Yunus Emre Cami Yaptırma ve Yaşatma Derneği" kurulmuştur. Derneğin ilk başkanı Ünye Belediye Başkanı İsmail Cerrahoğlu'dur (Argan, 2012, s. 87). Dernek yaptığı çalışmalarla Yunus Emre'yi duyurmaya başlar. Aynı zamanda da türbe ve cami ile ilgili adımlar atar. Bu doğrultuda Saraçlı Mahallesi'nde yer alan ve halkın Şeyh Yunus Tepesi olarak adlandırdığı yere 1985 yılında türbe yapılmaya başlanır. Ordu Büyükşehir Belediyesi bu türbeyi ve çevresini 2017 yılında restore ederek Yunus Emre Külliyesi adı altında bugünkü görünümüne kavuşturur. Bu külliye'nin içinde cami, Yunus Emre Türbesi, şadırvan ve mezarlık yer almaktadır. Külliye'nin girişinden türbeye kadar olan uzun yol "Tasavvuf Yolu" olarak adlandırılmaktadır. Bu yolda bulunan hoparlörlerden aralıksız ney dinletisi yapılmakta ve Yunus Emre ilahileri okunmaktadır (bk. Görsel 3). Girişten başlayarak Tasavvuf Yolu adı verilen bu yolda ney dinletileri ve Yunus Emre ilahileri eşliğinde türbeye doğru yürüme, bu dünyadaki doğumdan ölüme yolculuğu anlatması bakımından önemlidir. Türbenin girişi doğumu, tasavvuf yolu yaşamı, türbe ise ölümü temsil etmektedir.

Etrafı Yunus Emre şiirlerinin yazılı olduğu levhalarla süslenmiş tasavvuf yolunun karşısında ve tepenin üst noktasında içinde Yunus Emre'nin mezarının bulunduğu türbe yer almaktadır. Bu türbe ve mezar son yıllarda modern bir mimari ile yenilenmiştir (bk. Görsel 4). Bu mimaride sekizgen planlı yapı ve kubbe örtü bulunmaktadır, ayrıca uzaktan bakılınca ortaya çıkan çadır görüntüsü dikkat çekicidir (Bayhan, 2023, s. 168). Türbe, bu mimari özellikleriyle Yunus Emre'nin yaşadığı dönemi anımsatması açısından önemlidir. Bu alan, 2022 yılında Samsun Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu tarafından birinci derece sit alanı olarak tescillenmiş ve Kültür Bakanlığı tarafından koruma altına alınmıştır.

Ünye'deki Yunus Emre ile İlgili Anlatı ve İnanışlar

Ordu ilinin Ünye ilçesinde türbesi bulunan Yunus Emre ile ilgili yörede birçok anlatı ve halk inancı vardır. Bunlardan biri Yunus Emre'nin Ünye'ye nasıl geldiği ile ilgilidir. Yunus Emre'nin bir arkadaşıyla Tokat'a geldiği buradan sahile indiği rivayet edilmektedir (Argan, 2012, s. 95). Bir diğer rivayete göre Fatih Sultan Mehmed, 1461 yılındaki Trabzon seferi sırasında Ünye'ye gelir ve buraya bir çınar ağacı diktirir. Fetih'ten sonra da tekrar Ünye'ye gelerek Şeyh Yunus'u ziyaret eder (Argan, 2012, s. 82).

Bir başka anlatı ise Millî Mücadele yılları ile ilgilidir. Millî Mücadele yıllarında Rus donanması Karadeniz'den gelerek Ordu ve yöresini abluka altına almıştır. Rus donanması Ünye sahillerini bombalar ancak attıkları toplar geri dönerek kendi gemilerini vurur ve mağlup olurlar (Argan,

2012, s. 82). Bu anlatının oluşmasında, Yunus Emre ve türbesinin manevi gücünün olduğuna inanılması etkili olmuştur.

Bir diğer anlatıda ise Ruslar, Osmanlı-Rus Harbi (1914-1917) sırasında Doğu'da Harşit Çayı'na kadar dayanmıştır ve tüm Karadeniz'i ele geçirmek üzeredirler. Halk bu durumdan kurtulmak için Ünye'yi terk etmek ister. Ünyeli Hacı Yusuf Bahri Efendi, Tokat Erbaa'daki Behrullah Efendi'ye bu durumu anlatan bir haber gönderir. Behrullah Efendi, Rusların geri döneceğini ve Yusuf Bahri Efendi'nin bunu bildiğini söyler. Hacı Yusuf Bahri Efendi, talebeleriyle Şeyh Yunus Dergâhına gider. Bir meşe ağacının dibinde sabah namazını kırlarlar. Hacı Yusuf, talebelerini orada bırakarak Şeyh Yunus'un kabrine yaklaşır ve onunla sohbet eder. Sonra talebelerine "Rusya'da iç savaş çıkacak Ruslar Harşit Çayı'ndan geri dönecekler" der. Gerçekten de 25 Ekim 1917 tarihinde Bolşevik İhtilali çıkar ve Ruslar geri döner (Argan, 2012, s. 82-83). Bu anlatıda da Yunus Emre'ye olağanüstü özellikler yüklenmiştir. Hacı Yusuf Bahri Efendi onunla konuşmuş ve gelecekte olacakları ondan öğrenmiştir. Bunlardan başka yörede; Şeyh Yunus Tepesi'ne nur inmesi ile ilgili hikâyeler, hastaların burada şifa bulması ile ilgili söylenceler de anlatılmaktadır. Bunlardan biri şöyledir:

"Oğlum çok güzel konuşurdu. Birden kekelemeye başladı. Nazardan dediler. Yedi tane Mehmet olan evden bıçak aldık. Yedi tane evliya ismi verdik her bir bıçağa. Çömleğin içine bıçakları koyup bir gece bıraktık. Hangisi paslanmazsa o evliya ziyarete gidilecekti. Bizde de Şeyh Yunus bıçağı paslanmadı. Şeyh Yunus'a gittik ve çocuk konuşmaya başladı (Kaya, 2011, s. 168)."

Ünye'deki Yunus Emre Türbesi ile ilgili bu ve benzeri birçok menkıbe anlatılmaktadır. Buraya giden hastaların şifa buldukları, burada edilen duaların kabul olduğu, dilenen dileklerin gerçekleştiği ile ilgili sayısız örnek vardır. Ayrıca türbenin bulunduğu bu tepe, bir ziyaret yeri hâline de gelmiştir. Halkın bir zamanlar yağmur duası için buraya çıktığı, burada kurbanlar, adaklar kestiği bilinmektedir. Ayrıca burada yemekler yendiği, Kur'an okunduğu da anlatılmaktadır (Argan, 2012, s. 86-87). Günümüzde de dilek dileme ve dua amaçlı olarak Şeyh Yunus Tepesi'nin ziyaret edildiği görülmektedir.

Bir diğer anlatı ise Ömer Çam'ın Yunus Emre mezarında bulunan taş ile ilgili söyledikleridir. Ünyeli araştırmacı yazar Ömer Çam (1923-2002), Yunus Emre ile ilgili birçok araştırma yapmış ve Yunus Emre'nin yörede tanınmasında etkili olmuştur. Onun araştırmalarına göre Yunus Emre'nin mezarının baş ve ayak taşı Selçuklu döneminden izler taşımaktadır. Baş taşında ise Emre yazmaktadır ancak bu taşlar daha sonra kırılmış, sıvanmış veya yok olmuştur (Argan, 2012, s. 82).

Yunus Emre Türbesi'nin yakınlarında bulunan Yunus Emre Kuyusu da çeşitli anlatılara konu olmuştur. Bu kuyu, Ünye merkezine 5 km mesafede yer almaktadır ve Şeyh Yunus Emre Türbesi'nin 100 metre kadar batısında ve aşağısındadır (bk. Görsel 5). Rivayete göre Niksar üzerinden buraya gelen Yunus Emre, türbenin bulunduğu bu tepayı çok beğenir ve buraya bir dergâh kurar. Bu dergâha su taşımakla görevli bir derviş vardır. Derviş, dergâha gece gündüz yorulmadan su taşımaktadır ve bu yüzden elleri nasır tutmuştur. Bir gece rüyasında hocası Yunus Emre'yi görür. Ayaklarına kapanır ve avuçlarını, sırtını, ayaklarını gösterir. "Şeyhim dert etmiyorum ama çok yoruluyorum, derslerde yorgunluktan uykuya dalıyorum" der ve hâlini anlatır. Derviş dinleyen Yunus, öğrencileriyle gider ve bugünkü kuyuyu kazdırır. Kuyu su ile dolar. Derviş sabah uyandığında yine su taşımaya giderken kuyuyu görür. Rüya, Yunus Emre'ye malum olmuştur. Dervişin Yunus'a saygısı daha da artar, derslere devam eder ve erenler mertebesine yükselir. Yunus Emre vefat ettikten sonra o da ölür. Derviş, vasiyeti üzerine tepeye Yunus Emre'nin yanına gömülür. İnanişâ göre, bu derviş öldükten sonra da kuyudan türbeye su taşımaktadır. Bu yüzden türbede bulunan ibrikler sürekli dolmaktadır (Kiroğlu, 2021, s. 14-15).

Yunus Emre Kuyusu ile ilgili bir başka anlatı ise yağmur duası ile ilgilidir. Tepeye sıcak bir yaz günü yağmur duasına çıkanlardan birisi fenalaşır ve onu arkadaşları Yunus Emre'nin sandukasının dibindeki ağaçların gölgesine koyarlar. Burada uykuya dalan adam bir müddet

sonra kalkarak “Çok susadım, az aşağıda su var, içeyim de geleyim” diyerek aşağıya doğru koşar ve kuşağından çıkardığı bıçağıyla toprağı kazmaya başlar sonra oradan su çıkar ve adam bu sudan içer. Merakla bakan arkadaşlarına rüyasında çok susadığını kendisine “sarı benizli, yüzünde sanki kesik izi bulunan, çekik gözlü, ince bıyıklı zayıf” bir dervişin burayı gösterdiğini ve git orayı kaz ve su iç dediğini söyler. Buraya geldiğinde ise dervişin gösterdiği yerin zaten nemli olduğunu ve biraz kazınca su çıktığını söyler. Burası yağmur duasına katılanlarca derinleştirilmiş ve daha sonra kuyuya dönüştürülmüştür (bk. Görsel 5). İnanişâ göre bu kuyu böylece oluşmuş ve yıllarca bölge ahalisine hizmet vermiştir (Kıroğlu, 2021, s. 16). Ayrıca Yunus Emre’nin türbesinde bulunan ve daima dolu tutulan ibrikler de bu kuyudan doldurulmaktadır. Rivayete göre Yunus Emre’nin manevi dostları zaman zaman onu ziyarete gelmekte ve bu ibriklerle abdest almaktadırlar.

Yukarıda yer alan anlatı ve inanışlar Yunus Emre’nin yüzyıllardır Ordu ve Ünyelilerin hafızasında derin izler bırakarak yaşadığını göstermektedir. Burada yattığına inanılan Yunus Emre belki başka bir Şeyh Yunus veya Âşık Yunus’tur. Bu konuda kesin yargılara varmak türbe ile ilgili yazılı kayıt bulunmadığından oldukça güçtür. Ancak Ünyeliler buradaki Yunus’u, Yunus Emre olarak bağırllarına basmışlar ve manevi şahsını ziyaret ederek burayı bir makam hâline getirmişlerdir.

Yunus Emre’nin gerçek mezarının Ünye’de olduğu ile ilgili çeşitli görüşler öne sürülmektedir. Bunlardan biri Yunus Emre’nin Divan’ında yer aldığı söylenen bir beyte dayandırılmaktadır. Bekir Sıtkı Sezgin tarafından bestelenen Yunus Emre’nin “Ayak İdik Baş Olduk” şiirinin altıncı beytinde yer alan;

“İndik Rum’i kışladık çok hayr u şer işledük.

Oney oldu son durak göçtük Elhamdülillah”, (Tosun, 1987, s. 85) ifadeleri Yunus Emre’nin mezarının Ünye’de olma ihtimalini güçlendirmektedir. Bu hâliyle şiirde, Yunus Emre’nin o zamanlar Rum bölgesi olarak bilinen Karadeniz’e geldiği ve son durağının da “Oney” olduğu anlatılmaktadır. Şiirde yer alan “Oney” kelimesi Ünye ilçesinin eski adıdır ancak bu ifade, Mustafa Tatçı’nın Yunus Emre Divanı’nda “uş bahar” olarak geçmektedir:

“İndük Rûm’i kışladuk çok hayr u şer işledük

Uş bahar geldi girü göçdük el-hamdü’lîllâh”, 292/6 (Tatçı, 2020, s. 398).

Şiirde, Yunus’un Rûm yani Anadolu’dan aşağılara güneye indiği buralarda gezip dolaştığı daha sonra baharın gelmesiyle geri döndüğü anlatılmaktadır. Yunus Emre Divanı’nda olmayan Oney kelimesinin şiire sonradan eklendiği bilinmektedir. Ancak bu ifade halk arasında yaygınlaşarak günümüze kadar gelmiştir.

Yunus Emre’nin Ünye ile bağlantısını ifade eden diğer bir görüş, onun şiirlerinde geçen kelimeler ile ilgilidir. Yunus Emre’nin şiirlerinde “deniz, bahr, ummân, deryâ, bahrî (bir cins deniz ördeği, balıkçıl, balık), gemi, mevc, deniz köpüğü” gibi kelimeler çoğunluktadır. O, şiirlerinde balıklardan, dalgalardan ve gemilerin tahtalarından bahseder. Denizi veya deniz yaşamını bilmeyen bir şairin ifadelerinde bu denli gerçekçi olması neredeyse imkânsızdır. Bu da Yunus Emre’nin Ünye gibi denizle iç içe bir yere gittiğini veya çeşitli kaynaklardan bu yaşamı öğrendiğini göstermektedir:

“Benem ol ‘ışk bahrîsi denizler hayrân bana

Deryâ benüm katremdür zerrelere ‘ummân bana” 12/1

“Bahr ‘ummâna talmışam anda sadeî bulmuşam

Gevher alup gelmişem ‘ummân kayusu degül” 165/10

“Girdüm ‘ışkun denizine bahrileyin yüzer oldum

Geşt idüben denizleri Hızır’layın gezer oldum” 222/1

“Şer ile hakikatün vasfını eydem sana
Şerîat bir gemidür hakikat deryâsıdur

Niçe ki muhkemise tahtaları geminün
Mevc urıcağaz deniz anı uşanasıdur”, 29/5-6 (Tatçı, 2020, s. 227-356).

Yunus Emre şiirlerinde deniz, okyanus, gemi ve denizde yüzen canlıları benzetme unsuru olarak kullanmıştır. Denizleri ve okyanusu ilahi aşka kendisini ise denizlerde yüzen balıklara benzetmektedir. Deniz aynı zamanda hakikati yani ilahi gerçekleri bilmeyi ifade eder. Bu denizde yüzen gemiler ise şeriata yani dinî kurallara benzetilmiştir. Bu ve benzeri ifadeler onun deniz yaşamına uzak olmadığını göstermektedir.

Yunus Emre’nin şiirlerinde dikkat çekici bir nokta da değirmenlerdir. Değirmen, Yunus Emre’nin aşağıdaki şiirinde dünya benzetmesiyle yer almaktadır. Bu şiirde geçen “dâne, çarh iği, çakıldak ipi, tuç, tekneçük, unluk” gibi kelimeler su değirmenlerine özgü yöresel kelimelerdir. Bunlardan “çakıldak”ın TDK Bilim ve Sanat Terimleri Sözlüğü’nde; Isparta (Şarkikaraağaç-Köprü), Bolu (Mudurnu), Ordu (Akkuş-Salman), Sivas, Kayseri (Bünyan) yörelerinde “Buğdayı değirmen taşının dönüş hızına uygun olarak değirmen taşının deliğine aktaran tahta düzen” olarak kullanıldığı aktarılmaktadır. “Şakıldak”ın ise Ordu (Fatsa-Beyceli) yöresinde kullanıldığı ve “Değirmenlerde, zahirenin değirmen taşına aktarılmasına yarayan kısım” anlamına geldiği ifade edilmektedir (Çakıldak, Şakıldak: 12.03.2024). Ünye ve Ordu yöresinde hemen her derede onlarca su değirmeni bulunmaktadır. Çakıldak (şakıldak), mısır, buğday gibi tahıl ürünlerini öğütmek için değirmen taşına aktarmaya yarayan ve bunu yaparken “çak, çak” diye ses çıkaran kısımdır. Bunun yanında şiirde geçen çark iği, tekneçik, unluk gibi diğer kelimeler de yörede yaygın olarak kullanılan kelimelerdendir:

“Bu dünyânun misâli benzer bir degirmene
Gaflet anun sepedi bu halk öğünen dâne 313/1

...

Oluk su Hak varlığı evliyâdur çarh igi
Çarhı çarha benzetmiş âferin benzedene 313/3

Andan ol çarhun yiri ol çakıldak ipleri
Endişendür bulaşuk kaygula perîşâne 313/4

Öter çakıldak dün gün öğüdür döger anı
Ol gün durur gün bu gün geçdi ‘ömür ziyana 313/5

Ol degirmenün tucı hep ol götürür güci
İşbu dünyâ son ucı fenâ olısar fenâ”, 313/9 (Tatçı, 2020, s. 411,412).

Özellikle Yunus Emre’nin şiirlerinde geçen ve değirmenle ilgili olan “çakıldak” kelimesinin Ordu (Akkuş-Salman) yöresinde değirmenin bir parçası olarak kullanılması ve aynı kelimenin ses değişikliğine uğrayarak yine Ordu (Fatsa-Beyceli) yöresinde “şakıldak” olarak yer alması Yunus Emre ve Ordu-Ünye bağlantısına güç kazandırmaktadır.

Tablo ve Görseller

Görsel 1 Ordu İli Ünye İlçesi Saraçlı Mahallesi'ndeki Yunus Emre Türbesi ve Külliyesinin Giriş Kapısı (Resim kendi kişisel arşivimizdedir.)

Görsel 2 Şeyh Yunus Emre Tepesi'nden Ünye ve Karadeniz'in Görüntüsü (Resim kendi kişisel arşivimizdedir.)

Görsel 3 Yunus Emre Külliyesi Tasavvuf Yolu (Resim kendi kişisel arşivimizdedir.)

Görsel 4 Yunus Emre Türbesi ve Türbenin İçinde bulunan Sanduka (Mezar) (Resim kendi kişisel arşivimizdedir.)

Görsel 5 Yunus Emre Su Kuyusu (Resim kendi kişisel arşivimizdedir.)

Sonuç ve Öneriler

Yunus Emre'nin yaşadığı devirde Anadolu'da hüküm süren Anadolu Selçuklu Devleti Anadolu'ya dışardan gelen veya Anadolu'da yetişen mutasavvıf, şeyh, veli, derviş ve erenlere ev sahipliği yapmış, onları desteklemiştir. Anadolu'nun Türkleşmesi ve İslamlaşması bu erenlerin çabalarıyla hız kazanmıştır. İşte bu ortamda bu erenlerin etkisiyle yetişenlerden birisi de Yunus Emre'dir (1240-1321). Yunus Emre'nin nerede doğduğu, yaşadığı ve türbesinin nerede olduğu ile ilgili tartışmalar sürüp gitmektedir.

Araştırmalara göre Yunus Emre'nin Türkiye'de Eskişehir, Manisa, Bursa, Erzurum, Isparta, Karaman, Aksaray, Afyonkarahisar, Konya ve Ordu'da, yurt dışında ise Azerbaycan'da olmak üzere toplam on dört tane makamı yani mezarı olduğuna inanılan yer bulunmaktadır. Bu makamın sembolü olan türbelerden birisi de Ordu ili Ünye ilçesi Saraçlı Mahallesi'ndedir. Yunus Emre'nin son durağının Ünye, türbesinin de Ünye'de olduğuyla ilgili çeşitli araştırmalar ortaya konmuştur. Burada yer alan türbe; Abdülbaki Gölpınarlı, Abdurrahman Güzel, Mustafa Tatçı gibi bilim adamları tarafından Yunus Emre'nin türbeleri anlatılırken diğer türbelerle beraber dile getirilmektedir.

Bu türbe ile ilgili tarihî kayıtlarda bilgiye rastlanmamıştır. Bilindiği gibi tahrir defterleri ve vakfiyeler tekke, zaviye gibi kurumlarla ilgili en doğru bilgileri veren temel kaynaklardır. Yöre ile ilgili tahrir defterlerinde ve vakfiyelerde Yunus, Şeyh Yunus, Yunus Emre gibi adlar geçmemektedir. Ancak bu adların geçmemesi Yunus, Şeyh Yunus, Yunus Emre gibi halkın hayatında derin izler bırakan birinin ve silsilesinin burada yaşamadığı anlamına gelmez. Bilindiği gibi Yunus Emre halkın içinde yaşayan ve halka hitap eden bir mutasavvıf âşıktır. Bu yüzden herhangi bir tekke veya zaviyeye bağlı bulunmadığı da söylenebilir.

Ünye yöresinin tarihine bakıldığında yörenin 1200'lü yıllarda Türk hâkimiyetine girdiği görülmektedir. Dolayısıyla Yunus Emre'nin 1300'lü yıllarda ölmesi ve ömrünün sonlarında Ünye'ye gelmiş olduğuna inanılması tarihi gerçekliğe uygundur. Ayrıca şiirlerinde geçen deniz, gemi, balık gibi ifadeler onun deniz hayatına uzak olmadığını göstermekte, türbesinin burada olması ihtimalini güçlendirmektedir. Şiirlerinde geçen değirmen ve değirmenlere özgü yöresel kelimeler de Ünye ve Ordu yöresiyle ilişkilidir. Özellikle şiirlerinde geçen "çakıldak" kelimesinin Ordu (Akkuş-Salman) yöresinde değirmenin bir parçası olarak kullanılması ve aynı kelimenin ses değişikliğine uğrayarak yine Ordu (Fatsa-Beyceli) yöresinde "şakıldak" olarak yer alması Yunus Emre ve Ordu-Ünye bağlantısına güç kazandırmaktadır. Bunların yanında bir şiirinde geçen ve Ünye'nin eski adı olduğu bilinen "Oney" ifadesinin sonradan Yunus Emre'nin şiirine eklendiği de bilinmektedir.

Ünye'de yer alan Yunus Emre Türbesi, Saraçlı Mahallesi Yunus Emre Caddesi No: 64a'da bulunmaktadır. Bu mahallenin eski adı Saca Mahallesi'dir. Türbe, Ünye şehir merkezinin 4.9 km uzağında ve güneybatısında yer almaktadır. Yunus Emre Türbesi, Ünye şehrini ve Karadeniz'i

gören şehre hâkim bir tepe üzerindedir. Bu tepeye halk tarafından Şeyh Yunus Tepesi adı verilmiştir. Son yıllarda yapılan bakım ve onarımlarla türbe külliyeeye dönüştürülmüş, çevre düzenlemeleri yapılarak tarih ve kültür turizmüne açılmıştır. Girişten başlayarak Tasavvuf Yolu adı verilen yolda ney dinletileri ve Yunus Emre ilahileri eşliğinde türbeye doğru yürüme, bu dünyadaki doğumdan ölüme hayat yolculuğunu anlatmaktadır. Türbenin girişi doğumu, tasavvuf yolu yaşamı, türbe ise ölümü temsil etmektedir. Yörede, Yunus Emre ve türbesi ile ilgili birçok anlatı ve inanış vardır. Bu anlatılarda Yunus Emre'nin manevî yönü ve olağanüstü kişiliği ön plana çıkarılmıştır. Ünye'deki Yunus Emre Türbesi aynı zamanda bir ziyaret yeri hâlini almıştır. Buraya giden hastaların şifa buldukları, burada edilen duaların kabul olduğu ile ilgili sayısız örnekler vardır. Hatta bir zamanlar burada kurbanlar, adaklar kesildiği; yağmur duası için buraya geldiği bilinmektedir. Türbeyle özdeşleşen Yunus Emre Kuyusu da hakkında anlatılan efsanelerle sözlü kültürde dilden dile dolaşmaktadır.

Yukarıda yer alan anlatı ve inanışlar Yunus Emre'nin yüzyıllardır Ordu ve Ünyelilerin hafızasında derin izler bırakarak yaşadığını göstermektedir. Şiirlerinde de deniz ve değirmenle ilgili geçen kelimeler onun Ünye ile bağlantısını güçlendirmektedir. Burada yattığına inanılan Yunus Emre, belki başka bir Şeyh Yunus veya Âşık Yunus'tur. Bu konuda kesin yargılara varmak türbe ile ilgili yazılı kayıt bulunmadığından oldukça güçtür. Ancak Ünyeliler buradaki Yunus'u, Yunus Emre olarak bağırklarına basmışlar ve manevi şahsını ziyaret ederek burayı bir makam hâline getirmişlerdir. Burada her yıl çeşitli etkinlikler düzenlenerek Yunus Emre anılmakta, öğretileri canlı tutulmaktadır. Şiirlerinde yer alan insan sevgisi, hoşgörü, temiz ahlak ve derin tasavvufi bilgiler onun asırlarca yaşamasında etkili olmuştur. Yunus Emre, ortaya sunduğu görüş ve düşüncelerle tüm insanlığa hitap eden evrensel bir değer olarak karşımıza çıkmaktadır ve makamlarından birisi de Ünye'dedir.

Ünye'deki Yunus Emre Türbesi ve burada bulunan Yunus Emre su kuyusu, kültür turizmi kapsamında daha da canlandırılmalı ve etkin hâle getirilmelidir. Toplumsal hafızayı geleceğe aktaran bu ve benzeri mekanlar millî birlik ve beraberlik açısından oldukça önemlidir.

Çıkar Çatışması Beyanı

"Yunus Emre ve Ünye'deki Yunus Emre Türbesi" başlıklı makalemin herhangi bir kurum, kuruluş, kişi ile mali çıkar çatışması yoktur. Yazarlar arasında da herhangi bir çıkar çatışması bulunmamaktadır.

Kaynakça

- Aksu, M. H. E. (2021). Kültür aktarımı ve mekân: Yunus Emre mezarları. *Millî Folklor*, 132 (17), 32-50.
- Argan, Y. (2012). *Bir Yunus Emre de Ünye'de*. Ünye Kent Araştırmaları Yayınları.
- Âşık Çelebi (2010). *Meşairü's-Şuara* (haz. Filiz Kılıç). İstanbul Araştırmaları Enstitüsü Yayınları.
- Bayhan, A. A. (2023). Anadolu irfanının sembol ismi Yunus Emre'ye atfedilen mezar anıtları ve makamların sanat tarihi açısından değerlendirilmesi. *ODÜSOBİAD* 13(1), 159-186. Doi: 10.48146/odusobiad.1185561
- Çakıldak, Şakıldak (E.T.: 12.03.2024: 17.29). <https://sozluk.gov.tr/>
- Firdevsî (2007). *Velâyetnâme-i Hâcî Bektaş-ı Velî*. (haz. Hamiye Duran). Diyanet Vakfı Yayınları.
- Gölpınarlı, A. (1992). *Yunus Emre ve tasavvuf*. İnkılâp Kitabevi.
- Güzel, A. (2006). *Dinî tasavvufî Türk edebiyatı*. Akçağ Yayınları.
- Karamazak Türbesi (E. T.: 07.03.2024: 23.21). <http://yildirim.gov.tr/karamazak-turbesi-ve-yunus-emre-kabri>
- Kaya, H. Ç. (2011). *Ünye halk kültürü* [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Ordu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kiroğlu, M. Ö. (2021). *Ünye Yunus Emre ve erenler*. Favori Yayınları.
- Komisyon (1982, 1983). *Yurt ansiklopedisi*. C 9. Anadolu Yayıncılık.

- Köprülü, F. (1976). *Türk edebiyatında ilk mutasavvıflar*. DİB Yayınları.
- Köprülü, F. (2004). *Saiz şairleri*. Akçağ Yayınları.
- Makam (E.T.: 17.03.2024, 10.59). <https://sozluk.gov.tr>
- Ocak, A. Y. (2012). 13-14. yüzyıllar arasında "Bir garip derviş-i kalender-reviş" yahut önce kendi zaman ve zemininin insanı. A. Y. Ocak (Ed.), *Yunus Emre* (ss. 183-198). Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.
- Özçelik, M. (2015). *Yunus Emre*. OBB Yayınları.
- Tatçı, M. (2020). *Yûnus Emre dîvânı*. H Yayınları.
- Tatçı, M. (2022). *Her genç bir Yûnus*. H Yayınları.
- Tosun, İ. (1987). *Karadeniz'in incisi Oney Ünye'nin dünü ve bugünü*. Ünye Belediyesi Yayınları.
- Türbe (E.T.: 17.03.2024, 10.57). <https://sozluk.gov.tr>
- Ünye Tarihi (E.T.: 12.03.2024:16.45). <https://www.unye.bel.tr/sehir-rehberi/unye-tarihi/>
- Yediyıldız, B. (2019). *Ordu tarihinden izler*. OBB Kültür Yayınları.